

स्थानीय तहको शासन सञ्चालनका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको वधेयक

प्रस्तावना : नेपालको संवधान बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्न, जनसहभागीता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता, शीघ्र, सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न तथा कानूनी राज्य, लोकतन्त्रका लाभहरूको न्यायोचित वितरण र दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप स्थानीय तहको शासन सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संवधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्था पका-संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “स्थानीय शासन ऐन, २०७३” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : वषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) "अध्यक्ष" भन्नाले गाउँ कार्यपालकाको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।
- (ख) "उपप्रमुख" भन्नाले नगर कार्यपालकाको उप-प्रमुख सम्झनु पर्छ ।
- (ग) "उपाध्यक्ष" भन्नाले गाउँ कार्यपालकाको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।
- (घ) "कार्यकारी अधिकृत" भन्नाले दफा ७ बमोजिमको कार्यकारी अधिकृत सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) "कार्यपालका" भन्नाले गाउँ कार्यपालका तथा नगर कार्यपालका सम्झनु पर्छ ।
- (च) "गाउँपालका" भन्नाले संवधान बमोजिम स्थापना भएका गाउँपालका सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "गाउँ सभा" भन्नाले संवधानको धारा २२२ को उपधारा (१) बमोजिमको गाउँ सभा सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "जिल्ला समन्वय समिति" भन्नाले संवधानको धारा २२० को उपधारा (३) बमोजिमको जिल्ला समन्वय समिति सम्झनु पर्छ ।

- (झ) "जिल्ला सभा" भन्नाले संवधानको धारा २२० को उपधारा (१) बमोजिमको जिल्ला सभा सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "तो कएको" वा "तो कए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तो कएको वा तो कए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "नगरपालिका" भन्नाले संवधान बमोजिम स्थापना भएको नगरपालिका सम्झनु पर्छ र सो शब्दले महानगरपालिका र उपमहानगरपालिकालाई समेत जनाउँछ ।
- (ठ) "नगर सभा" भन्नाले संवधानको धारा २२३ को उपधारा (१) बमोजिमको नगर सभा सम्झनु पर्छ ।
- (ड) "न्यायिक समिति" भन्नाले संवधानको धारा २१७ बमोजिमको न्यायिक समिति सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) "प्रमुख" भन्नाले नगर कार्यपालिकाको प्रमुख सम्झनु पर्छ ।
- (ण) "मन्त्रालय" भन्नाले स्थानीय तह हेर्ने नेपाल सरकारको मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (त) "योजना" भन्नाले आयोजना तथा कार्यक्रम समेतलाई जनाउँछ ।
- (थ) "वडा" भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिकाको वडा सम्झनु पर्छ ।
- (द) "वडा अध्यक्ष" भन्नाले वडाको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।
- (ध) "वडा समिति" भन्नाले संवधानको धारा २२२ को उपधारा (४) र धारा २२३ को उपधारा (४) बमोजिमको वडा समिति सम्झनु पर्छ ।
- (न) "सदस्य" भन्नाले,
- (१) गाउँपालिकाको सम्बन्धमा गाउँ सभा वा गाउँ कार्यपालिकाको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले गाउँ सभा वा गाउँ कार्यपालिकाको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडाध्यक्ष र वडा समितिको सदस्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (२) नगरपालिकाको सम्बन्धमा नगर सभा वा नगर कार्यपालिकाको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नगर सभा वा नगर कार्यपालिकाको कार्यपालिकाको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडाध्यक्ष र वडा समितिको सदस्यलाई समेत जनाउँछ ।
- (३) जिल्ला सभाको सम्बन्धमा जिल्ला सभा तथा जिल्ला समन्वय समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले जिल्ला सभाको

प्रमुख र उपप्रमुख तथा जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुख र उपप्रमुखलाई समेत जनाउँछ ।

- (प) "सभा" भन्नाले गाउँ सभा वा नगर सभा सम्झनु पर्छ ।
- (फ) "संवधान" भन्नाले नेपालको संवधान सम्झनु पर्छ ।
- (ब) "स्थानीय कानून" भन्नाले गाउँ सभा वा नगर सभाले बनाएको कानून सम्झनु पर्छ ।
- (भ) "स्थानीय तह" भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्झनु पर्छ र सो शब्दले जिल्ला सभालाई समेत जनाउँछ ।

परिच्छेद-२

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सङ्ख्या, सीमाना तथा केन्द्र

३. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सङ्ख्या र सीमाना : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सङ्ख्या र चार कल्ला खुलेको सीमानाको निर्धारण संवधानको धारा २९५ को उपधारा (३) बमोजिम हुनेछ ।

(२) नेपाल सरकारले उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण भएको गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सङ्ख्या वा सीमाना हेरफेर गर्नु परेमा प्रदेश सरकारको परामर्शमा जनसङ्ख्या, भूगोल, प्रशासनिक सुगमता, पूर्वाधार विकासको अवस्था, आर्थिक सक्षमता, प्राकृतिक स्रोत साधनको उपलब्धता, भाषक, सांस्कृतिक तथा सामुदायिक बनौटको आधार तथा वज्रहरू रहेको समितिको सफारिसमा गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सङ्ख्या वा सीमाना हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

तर एक जिल्लाको गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई अर्को जिल्लामा पर्ने गरी सङ्ख्या र सीमाना हेरफेर गरिने छैन ।

(३) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सङ्ख्या र सीमाना हेरफेर गर्नु पर्ने भएमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको निर्वाचन हुने मिति भन्दा कम्तीमा एक वर्ष अगावै गरी सक्नु पर्नेछ ।

४. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको नाम र केन्द्र : (१) नेपाल सरकारले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको नाम र केन्द्र तोक्नेछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको केन्द्रको लागि आवश्यक पर्ने जग्गाको क्षेत्रफल, भौतिक पूर्वाधार र अन्य वषयको न्यूनतम मापदण्ड नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) गाउँपा लका वा नगरपा लकाको केन्द्र हेरफेर गर्नु परेमा सम्बन्धित सभामा तत्काल कायम रहेका सदस्य सङ्ख्याको दुई तिहाई बहुमतले पारित गरेको प्रस्ताव कार्यपा लकाले नेपाल सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त भएको प्रस्ताव नेपाल सरकारले उपयुक्त देखेमा त्यस्तो गाउँपा लका वा नगरपा लकाको केन्द्र हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि गाउँपा लका तथा नगरपा लकाको पहिलो निर्वाचन भएको मितिले छ महिना भित्र सम्बन्धित सभामा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको बहुमतबाट प्रस्ताव पारित गरी एक पटकको लागी गाउँपा लका वा नगरपा लकाको नाम वा केन्द्र हेरफेर गर्न नेपाल सरकारमा सफारिस गरेमा नेपाल सरकारले सो सफारिस बमोजिम नाम वा केन्द्र हेरफेर गर्नु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम केन्द्रको हेरफेरको सफारिस गर्दा उपदफा (२) मा उल्लिखित मापदण्डको अधीनमा रही गर्नु पर्नेछ ।

(७) कुनै गाउँपा लका वा नगरपा लकाको केन्द्र हेरफेर भएमा सो को जानकारी प्रदेश सरकारलाई दिनु पर्नेछ ।

५. वडाको सङ्ख्या, सीमाना र केन्द्र : (१) नेपाल सरकारले गाउँपा लका तथा नगरपा लकामा रहने वडाको सङ्ख्या निर्धारण गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वडाको सङ्ख्या निर्धारण गर्दा नेपाल सरकारले गाउँपा लकामा कम्तीमा पाँच र बढीमा एक्काइस वडा तथा नगरपा लकामा कम्तीमा नौ र बढीमा पैंतीस वडा हुने गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम वडाको सङ्ख्या निर्धारण गर्दा वडाको सीमाना तथा केन्द्रसमेत तोक्नु पर्नेछ ।

(४) नेपाल सरकारले वडाको सङ्ख्या निर्धारण गर्दा र त्यसको सीमाना तथा केन्द्र तोक्दा देहायका आधार लनेछ :-

(क) गाउँपा लका वा नगरपा लकाको जनसङ्ख्या तथा जनसङ्ख्या वृत्तको अवस्था,

(ख) गाउँपा लका वा नगरपा लकाको भौगोलिक अनुकूलता तथा वृत्तता,

(ग) गाउँपा लका वा नगरपा लका क्षेत्र भित्रको भाषक, सांस्कृतिक तथा सामाजिक वृत्तता,

- (घ) गाउँपालिका वा नगरपालिकामा सेवा सुवधा वतरणको अवस्था र सुगमता,
- (ङ) गाउँपालिका वा नगरपालिकामा रहेको भौतिक पूर्वाधार, र
- (च) नेपाल सरकारले उपयुक्त ठानेको अन्य कुनै आधार ।

६. वडाको सङ्ख्या र सीमाना हेरफेर गर्न सक्ने : (१) नेपाल सरकारले दफा ५ बमोजिम निर्धारण गरेको वडाको सङ्ख्या र सीमाना आवश्यकता अनुसार हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वडाको सङ्ख्या र सीमाना हेरफेर गर्दा दफा ५ को उपदफा (४) मा उल्लिखित आधारहरूलाई अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(३) वडाको सङ्ख्या वा सीमाना हेरफेर गर्न आवश्यक भएमा गाउँ सभा वा नगर सभाको तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट प्रस्ताव पारित गरी नेपाल सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्रस्ताव प्राप्त भएमा नेपाल सरकारले छ महिना भित्र त्यस्तो प्रस्ताव बमोजिम वडाको सङ्ख्या वा सीमाना हेरफेर गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम वडाको सङ्ख्या र सीमाना हेरफेर गर्नु पर्दा गाउँपालिका र नगरपालिकाको निर्वाचन हुनु भन्दा कम्तीमा एक वर्ष अगावै गरी सक्नु पर्नेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन भएको छ महिना भित्र वडाको सीमाना हेरफेर गर्न गाउँ सभा वा नगर सभाको तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको दुई तिहाई बहुमतबाट प्रस्ताव पारित गरी नेपाल सरकारमा पठाएमा नेपाल सरकारले वडाको सीमाना हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(७) कुनै वडाको केन्द्र हेरफेर गर्न आवश्यक भएमा वडा समितिको परामर्शमा गाउँ सभा वा नगर सभामा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको दुई तिहाई बहुमतले प्रस्ताव पारित गरी वडाको केन्द्र हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

तर यो ऐन प्रारम्भ भएपछि पहिलो पटकको लागी गाउँ सभा वा नगर सभामा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको बहुमतले प्रस्ताव पारित गरी वडाको केन्द्र हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम वडाको केन्द्र हेरफेर गर्दा आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधार लगायत अन्य व्यवस्था सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक आयबाट व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(१) उपदफा (७) बमोजिम वडाको केन्द्र हेरफेर भएमा सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले पैंतीस दिन भित्र सो को जानकारी प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।

७. गाउँपालिका वा नगरपालिका एक आपसमा गा भन सक्ने : (१) कुनै जिल्ला भित्रका आपसमा सीमाना जोडएका दुई वा सो भन्दा बढी नगरपालिका र नगरपालिका, गाउँपालिका र गाउँपालिका वा नगरपालिका र गाउँपालिकाले चाहेमा सम्बन्धित सभामा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको बहुमतबाट एक आपसमा गा भने प्रस्ताव पारित गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रस्ताव परित गर्दा त्यसरी एक आपसमा गा भएपछि कायम हुने गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम, वडाको सीमाना, सङ्ख्या तथा केन्द्र समेतको ववरण खुलाई प्रदेश सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम ववरण सहितको प्रस्ताव प्राप्त भएमा प्रदेश सरकारले त्यस्तो प्रस्तावको आर्थिक तथा सामाजिक पक्ष वश्लेषण गरी तीस दिन भित्र नेपाल सरकारमा सफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सफारिसको आधारमा नेपाल सरकारले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई एक आपसमा गाभने निर्णय गरेमा त्यस्तो गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम, वडाको सङ्ख्या तथा सीमाना र केन्द्र समेत तोक्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम नगरपालिका वा गाउँपालिका एक आपसमा गा भने सम्बन्धमा भएको निर्णयको कार्यान्वयन त्यसपछि लगत्तै हुने निर्वाचन देखि लागू हुनेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम गा भई कायम भएका गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले गा भनुभन्दा अगावै प्रदान गर्दै आएको अनुदानको अतिरिक्त थप अनुदान उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

८. नगरपालिकाको वर्गीकरण : (१) नेपाल सरकारले देहायका शर्त तथा सुवधा पूरा गरेको आधारमा नगरपालिका, उपमहानगरपालिका वा महानगरपालिका घोषणा गर्न सक्नेछ :-

(क) नगरपालिका

(१) हिमाली जिल्लाको हिमाली क्षेत्रमा कम्तीमा दश हजार, हिमाली जिल्लाको पहाडी क्षेत्र तथा पहाडी जिल्लामा

कम्तीमा एकतीस हजार र काठमाडौं उपत्यका, भत्री मधेश तथा तराईका जिल्लामा कम्तीमा साठी हजार स्थायी बा सन्दा भएको,

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनका लागि हिमाली जिल्ला, पहाडी जिल्ला, भत्री मधेश तथा तराईका जिल्ला भन्नाले अनुसूची-१ मा उल्लेख भए बमोजिमका जिल्ला जनाउँछ ।

- (२) पछिल्लो पाँच वर्षको औसत वार्षिक आन्तरिक आय हिमाली क्षेत्रको भए कम्तीमा एक करोड रुपैयाँ र अन्य जिल्लामा भए कम्तीमा तीन करोड रुपैयाँ भएको,
- (३) सडक, वद्युत, खानेपानी, सञ्चार र त्यस्तै अन्य न्यूनतम शहरी सुवधा भएको,
- (४) फोहोरमैला व्यवस्थापनको प्रबन्ध भएको,
- (५) प्रत्येक वडामा तो कए बमोजिमको खुल्ला क्षेत्र तथा पार्क उद्यान भएको,
- (६) कम्तीमा पच्चीस शैयाको अस्पताल सुवधा भएको,
- (७) बस पार्क भएको,
- (८) खानेपानी तथा सरसफाईको व्यवस्था भएको,
- (९) बैंक तथा वत्तीय संस्थाको सेवा भएको,
- (१०) सामुदायिक भवन तथा सभाहल भएको,
- (११) बजार क्षेत्र भएको,
- (१२) पशुवधशाला भएको,
- (१३) शवदाह स्थल भएको,
- (१४) खेलमैदान भएको,
- (१५) नगर गुर्योजना तयार भएको,
- (१६) तो कए बमोजिमका अन्य मापदण्ड पूरा भएको तथा अन्य शहरी सुवधा भएको ।

(ख) उप-महानगरपालिका

- (१) कम्तीमा दुई लाख स्थायी बा सन्दा भएको,

- (२) पछिल्लो पाँच वर्षको वा र्षक औसत आन्तरिक आय कम्तीमा पच्चीस करोड रुपैयाँ भएको,
- (३) कम्तीमा एक सय शैयाको एक अस्पतालसहित कम्तीमा दुई सय शैयाको अस्पताल सुबिधा भएको,
- (४) फोहरमैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन प्रणाली भएको,
- (५) सभाहल भएको,
- (६) राष्ट्रियस्तरको रङ्गशाला तथा कभर्ड हल भएको,
- (७) वद्युत, खानेपानी र सञ्चार सेवाको उपलब्धता भएको,
- (८) नगर भन्नाका प्रमुख सडकहरू पक्की भएको,
- (९) उच्चस्तरीय शिक्षा तथा प्रा व धक शिक्षाको सु वधा भएको,
- (१०) सार्वजनिक उद्यान र नगर सभागृहको व्यवस्था भएको,
- (११) आधुनिक पशुवधशाला र व्यवस्थित शवदाह स्थल भएको,
- (१२) सार्वजनिक प्रयोगका स्थल र भवनहरू अपाङ्गतामैत्री तथा भौतिक रूपमा पहुँचयोग्य भएको,
- (१३) पर्यटकीय स्तरको होटल, मोटल तथा रिसोर्ट भएको,
- (१४) नगरपालकालाई तो कएका अन्य पूर्वाधार भएको,
- (१५) तो कए बमोजिमको अन्य शहरी सुबिधा भएको ।

(ग) महानगरपालका

- (१) कम्तीमा पाँच लाख स्थायी बा सन्दा भएको,
- (२) पछिल्लो पाँच वर्षको औसत वा र्षक आन्तरिक आय कम्तीमा एक अर्ब रुपैयाँ भएको,
- (३) ट र्मनल सहितको बसपार्क, पा र्कङ्गका ला ग पर्याप्त सु वधा, सव वे तथा सडक पेटी भएको,
- (४) शहरी परिवहनको सु वधा तथा अपाङ्गतामैत्री सार्वजनिक सवारी सु वधा भएको,
- (५) कुल सडक लम्बाईको कम्तीमा पचहत्तर प्रतिशत सडकहरू पक्की भएको,
- (६) स्नातकोत्तर तहसम्मको अध्ययन संस्था भएको,

- (७) वशेषज्ञ सेवा सहितको अस्पताल, एक सय शैयाको कम्तीमा एक साधारण अस्पताल सहित कम्तीमा पाँच सय शैयाको अस्पताल सु वधा भएको,
- (८) व्यवस्थित तरकारी तथा फलफूल बिक्री केन्द्र भएको,
- (९) स पड मलहरू भएको,
- (१०) अन्तर्राष्ट्रियस्तरको खेलकूद सञ्चालन गर्न उपयुक्त रङ्गशाला भएको,
- (११) अन्तर्राष्ट्रियस्तरको वमानस्थलसँगको आवागमनमा सहज पहुँच भएको,
- (१२) अन्तर्राष्ट्रियस्तरको सभा हल तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको व्यापारिक प्रदर्शनी स्थलको व्यवस्था भएको,
- (१३) सङ्ग्रहालय भएको,
- (१४) प्रा व धक शक्षालय भएको,
- (१५) अन्तर्राष्ट्रियस्तरको होटल सु वधा भएको,
- (१६) आफ्ना क्षेत्र भन्ने रहेका वशेष महत्त्वका सम्पदाको संरक्षण भएको,
- (१७) पर्याप्त मनोरञ्जन स्थल भएको,
- (१८) बाल उद्यान र जेष्ठ नागरिक मनोरञ्जन स्थल भएको,
- (१९) नाचघर तथा सर्जना ग्यालेरीहरू भएको,
- (२०) शहरी हरियाली तथा सौन्दर्य भएको,
- (२१) तो कए बमोजिमका अन्य शहरी सुबिधा भएको ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा ले खएको भएता पनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कायम रहेका नगरपालिका, उपमहानगरपालिका वा महानगरपालिका यसै ऐन बमोजिम कायम भएको मानिनेछ ।

९. सांस्कृतिक वा पर्यटकीय क्षेत्र घोषणा गर्न सक्ने : (१) प्रदेश सरकारले कुनै गाउँपालिका वा नगरपालिकाको ऐतिहासिक महत्त्व, पुरातात्विक वस्तु, कला वा सांस्कृतिक संरक्षण वा पर्यटन प्रबर्द्धन गर्न उपयुक्त देखेमा त्यसको लागी मापदण्ड तोकी कुनै गाउँपालिका वा नगरपालिका वा सो को कुनै क्षेत्रलाई चार कल्ला खोली सांस्कृतिक वा पर्यटकीय क्षेत्र घोषणा गर्न सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा भएका सांस्कृतिक वा पर्यटकीय क्षेत्रको विकासको लागि प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
१०. नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गर्नु पर्ने : नेपाल सरकारले देहायको वषयमा भएको निर्णयको सूचना नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ :-
- (क) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सङ्ख्या र सीमाना निर्धारण तथा सोको हेरफेर,
 - (ख) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको नाम तथा सोको हेरफेर,
 - (ग) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वडा सङ्ख्या, चारकल्ला खुलेको सीमाना निर्धारण, वडाको केन्द्र तथा सोको हेरफेर,
 - (घ) गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई एक-आपसमा गाभएको,
 - (ङ) नगरपालिका, उप-महानगरपालिका तथा महानगरपालिकाको घोषणा ।

परिच्छेद-३

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार

११. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको अधिकार : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको एकल अधिकार संवधानको अनुसूची-८ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- क. नगर प्रहरी
- (१) नगर प्रहरीको सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन तथा नगर प्रहरी सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्डको निर्माण,
 - (२) देहायका कार्यमा सहयोग पुर्याउनको लागि नगर प्रहरीको परिचालन गर्न सक्ने :-
 - (क) आफूले बनाएको नीति, कानून, मापदण्ड तथा निर्णय कार्यान्वयन,
 - (ख) आफ्नो सम्पत्तिको संरक्षण,
 - (ग) स्थानीयस्तरमा हुने सभा समारोह, परम्परा तथा जात्रा चाडपर्वको व्यवस्थापन,
 - (घ) स्थानीय बजार तथा पार्किङ स्थलको व्यवस्थापन,

- (ड) गाउँ वा नगर सरसफाई सम्बन्धी मापदण्डको कार्यान्वयन,
- (च) न्यायिक समितिले गरेका मलापत्र तथा निर्णयको कार्यान्वयन,
- (छ) आफ्नो कार्यालय परिसर, सम्पदा, सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ति जग्गा, सार्वजनिक भवन तथा भौतिक पूर्वाधारको संरक्षण र सुरक्षा,
- (ज) वपद् व्यवस्थापन,
- (झ) नगर प्रहरी सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ख. सहकारी संस्था

- (१) सहकारी संस्था सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्डको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) स्थानीय सहकारी संस्थाको दर्ता, अनुमति, खारेजी र वघटन,
- (३) सहकारी वचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी स्थानीय मापदण्ड निर्धारण र नियमन,
- (४) सहकारी सम्बन्धी राष्ट्रिय, केन्द्रीय, वषयगत, प्रादेशक र स्थानीय सङ्घ संस्थासँग समन्वय र सहकार्य,
- (५) सहकारी सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान,
- (६) स्थानीय सहकारीको क्षमता अभिवृद्धि,
- (७) स्थानीय सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन, परिचालन र विकास ।

ग. एफ.एम. सञ्चालन

- (१) एक सय वाटसम्मको एफ. एम. रेडयो सञ्चालन अनुमति, नवीकरण र नियमन,
- (२) प्रदेश कानूनको अधीनमा रही एफ.एम. सञ्चालन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

घ. स्थानीय कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुर

- (१) सङ्घीय तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, वज्रापन कर, व्यवसाय कर, भूमकर

- (मालपोत), मनोरञ्जन कर सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवाको शुल्क निर्धारण, सङ्कलन र व्यवस्थापन,
 - (३) ट्रे कङ्ग, काया कङ्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर र स्थापिटङ्ग शुल्क,
 - (४) स्थानीय राजस्व प्रवर्द्धनका लागू प्रोत्साहन,
 - (५) राजस्व सूचना तथा तथ्याङ्कको आदान प्रदान,
 - (६) सङ्घीय तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही स्थानीय तहमा राजस्व चुहावट नियन्त्रण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
 - (७) स्थानीय पूर्वाधार सेवा र उपयोगमा सेवा शुल्क दस्तुर सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
 - (८) मालपोत सङ्कलन,
 - (९) कर तथा सेवा शुल्क सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ड. स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन

- (१) स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, सेवा शर्त, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) संवधानको धारा ३०२ उपधारा (२) बमोजिम कर्मचारी समायोजन पछि वल्लेखित स्रोतको अधीनमा रही आवश्यकता अनुसार कानून बमोजिम स्थानीय सेवाको गठन, सञ्चालन र व्यवस्थापन,
- (३) सङ्गठन विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र वृत्ति विकास,
- (४) सङ्क्रमणकालीन व्यवस्थापन अन्तर्गत केन्द्रीय सरकारबाट समायोजन भई आउने कर्मचारीको व्यवस्थापन, उपयोग र समन्वय,
- (५) स्थानीय कानून बमोजिम सङ्गठन संरचना तथा दरबन्दी निर्धारण,
- (६) स्थानीय सेवाको व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रवर्द्धनको उपयोग, प्रवर्द्धन र नियमन,

(७) स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

च. स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख सङ्कलन

- (1) स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन र व्यवस्थापन,
- (3) पञ्जीकरण व्यवस्थापन,
- (4) तथ्याङ्कीय अभिलेख व्यवस्थापन,
- (5) सूचना तथा सञ्चार प्रवधयुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापन,
- (६) स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख सङ्कलन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

छ. स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना

- (1) विकास आयोजना तथा परियोजना सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना र नियमन,
- (2) आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय, प्रवध र पूर्वाधारजन्य विकासका लागि आवश्यक आयोजना तथा परियोजनाहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन,
- (3) आयोजनाको अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कन,
- (4) सम्भाव्य प्राकृतिक श्रोत तथा साधनको अभिलेख व्यवस्थापन,
- (5) सङ्घीय तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही शहरी विकास, बस्ती विकास र भवन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तथा सो सम्बन्धी योजना तर्जुमा, आयोजना पहिचान, अध्ययन, कार्यान्वयन र नियमन,
- (6) राष्ट्रिय भवन संहिता तथा मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण अनुमति र नियमन,
- (7) सरकारी भवन, वद्यालय, सामुदायिक भवन, सभागृह र अन्य सार्वजनिक भवन तथा संरचनाको निर्माण र मर्मत सम्भार,
- (8) सङ्घीय र प्रदेशस्तरीय आयोजना तथा परियोजनाको कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग,
- (9) विकास आयोजना तथा परियोजना सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ज. आधारभूत र माध्यमक शिक्षा

- (1) प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा वद्यालय शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक निरन्तर सकाई तथा विशेष शिक्षा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) प्रावधक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा, सञ्चालन, अनुमति र नियमन,
- (3) पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको वतरण तथा कार्यान्वयन,
- (4) वद्यालय शिक्षक तथा कर्मचारीको व्यवस्थापन,
- (5) वद्यालयको नक्साङ्कन, अनुमति, स्वीकृति, समायोजन तथा नियमन,
- (6) शैक्षक पूर्वाधार निर्माण र मर्मत सम्भार,
- (7) आधारभूत तहको परीक्षा व्यवस्थापन,
- (8) वद्यार्थी सकाई उपलब्धीको परीक्षण र व्यवस्थापन,
- (9) वद्यार्थी प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्थापन,
- (10) शैक्षक परामर्श सेवाको अनुमति तथा नियमन,
- (11) स्थानीयस्तरको शैक्षक ज्ञान, सीप र प्रावधको संरक्षण, प्रवर्द्धन र स्तरीकरण,
- (12) स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (13) माध्यमिक तहसम्मको शैक्षक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन ।

झ. आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई

- (1) आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको निर्माण, कार्यान्वयन तथा नियमन,
- (2) आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन र प्रवर्द्धन,
- (3) अस्पताल र अन्य स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना तथा सञ्चालन,
- (4) स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापन,
- (5) स्वस्थ खानेपानी तथा खाद्य पदार्थको गुणस्तर र वायु तथा ध्वनिको प्रदूषण नियन्त्रण,

- (6) सरसफाई सचेतनाको अ भवृद्ध र स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैलाको व्यवस्थापन,
- (7) स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैला सङ्कलन, पुनःउपयोग, प्रशोधन, वसर्जन र सो को सेवा शुल्क निर्धारण र नियमन,
- (8) रक्त सञ्चार सेवा तथा स्थानीय र शहरी स्वास्थ्य सेवा,
- (9) औषध पसल सञ्चालन र नियमन ।

ज. स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक व वधता

- (1) स्थानीय व्यापार, वस्तुको माग, आपूर्ति तथा अनुगमन, उपभोक्ता अधिकार तथा हित सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) बजार तथा हाट बजार व्यवस्थापन,
- (3) स्थानीय वस्तुहरूको उत्पादन, आपूर्ति तथा निकासी प्रक्षेपण, मूल्य निर्धारण र अनुगमन,
- (4) स्थानीय व्यापार र वाणज्य सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण,
- (5) स्थानीय वस्तु र सेवा व्यापारको मूल्य तथा गुणस्तरको अनुगमन र नियमन,
- (6) स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्मको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी र नियमन,
- (7) स्थानीय व्यापारको तथ्याङ्क प्रणाली र अध्ययन अनुसन्धान,
- (8) निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य,
- (9) स्थानीय व्यापार प्रवर्द्धन, सहजीकरण र नियमन,
- (10) स्थानीय बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र अभिलेखाङ्कन,
- (11) उपभोक्ता सचेतना अ भवृद्ध, लक्षित उपभोक्ताको लगत व्यवस्थापन र स्थानीय वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर परीक्षण,
- (12) वातावरण संरक्षण र जैविक व वधता सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन र नियमन,
- (13) स्थानीयस्तरमा वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण,
- (14) स्थानीयस्तरमा प्रदूषण नियन्त्रण र हानिकारक पदार्थहरूको नियमन तथा नियन्त्रण,

- (15) स्थानीयस्तरमा सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन,
- (16) स्थानीयस्तरमा नयून कार्बनमूखी तथा वातावरणमैत्री विकास अवलम्बन,
- (17) स्थानीयस्तरमा हरित क्षेत्रको प्रवर्द्धन,
- (18) स्थानीयस्तरमा वातावरण संरक्षण क्षेत्र निर्धारण र व्यवस्थापन,
- (१९) स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता ।

ट. स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक र सँचाई

- (1) स्थानीय, ग्रामीण तथा कृषि सडक र सँचाई सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तथा त्यस्ता सडकको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) स्थानीय, ग्रामीण तथा कृषि सडक, झोलुङ्गे पुल, पुलेसा, सँचाई र तटबन्धन सम्बन्धी गुरुयोजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र स्तरोन्नतिका आयोजनाको पहिचान, अध्ययन, कार्यान्वयन, मर्मत, सम्भार र नियमन,
- (3) स्थानीय ट्रली बस, ट्राम जस्ता मध्यम क्षमताका मास ट्रान्जिट प्रणालीको नीति, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (4) राष्ट्रिय रेल पूर्वाधारको उपयोग तथा महानगरीय क्षेत्र भित्र शहरी रेल सेवाको सञ्चालन, व्यवस्थापन, मर्मत सम्भार, समन्वय र सहकार्य,
- (5) यातायात सुरक्षाको व्यवस्थापन र नियमन,
- (६) स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ठ. गाउँ सभा, नगर सभा, मेल मलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन

- (1) गाउँसभा वा नगरसभा सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,
- (2) स्थानीयस्तरका आवधिक तथा वार्षिक योजना र बजेट स्वीकृति,
- (3) आफ्नो क्षेत्र भित्र राजश्वका दर र अन्य शुल्क निर्धारण,

- (4) स्थानीयस्तरको प्राकृतिक स्रोतको उपयोग सम्बन्धी नीति निर्धारण र कार्यान्वयन तथा स्रोतको उपयोग सम्बन्धी सङ्घ र प्रदेशको मापदण्ड पालना,
- (5) स्थानीय मेल पलाप र मध्यस्थता,
- (6) गाउँ सभा, नगर सभा, मेल मलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ड. स्थानीय अ भलेख व्यवस्थापन

- (1) स्थानीय अ भलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) जनसाङ्ख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ्य उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकाङ्क, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क सङ्कलन र प्रशोधन गरी सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पार्श्व चत्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधक अ भलेखन ,
- (3) सूचना तथा अ भलेख केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन,
- (4) सार्वजनिक सम्पत्ति, सामुदायिक सम्पत्ति, भवन, सडक, पसल, व्यावसायको ववरण सहितको अद्यावधक अ भलेख ,
- (5) आफ्नो क्षेत्र भन्ने सम्पन्न भएका तथा चालू योजनाको ववरण र त्यस्तो योजनाको सम्पत्तिको अद्यावधक अ भलेखन ,
- (6) स्थानीय अ भलेख व्यवस्थापनमा नवीनतम सूचना प्रवधको उपयोग,
- (7) स्थानीय अ भलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ढ. जग्गा धनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वतरण

- (1) स्थानीय जग्गाको नाप नक्सा, कत्ताकाट, हालसा वक, रजिष्ट्रेशन नामसारी तथा दा खल खारेज ,
- (2) जग्गा धनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वतरण तथा लगत व्यवस्थापन,
- (3) भूमको वर्गीकरण अनुसारको लगत,
- (4) सार्वजनिक प्रयोजनका लागि जग्गा प्राप्ति, मुआब्जा निर्धारण तथा वतरणमा समन्वय र सहजीकरण,
- (5) जग्गा धनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वतरण सम्बन्धी अन्य कार्य ।

ण. कृष तथा पशुपालन कृष उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी

- (1) कृष तथा पशुपालन, कृष उत्पादन व्यवस्थापन र पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) कृष तथा पशुपन्छी बजार सूचना, बजार तथा हाटबजारको पूर्वाधार निर्माण, साना सँचाई निर्माण, तालम, प्रवध प्रसार, प्रावधक टेवा, कृष सामाग्री आपूर्ति र कृषक क्षमता विकास कार्यक्रमको सञ्चालन र नियमन,
- (3) कृष तथा पशुपन्छीजन्य प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारी रोगको नियन्त्रण,
- (4) पशुपन्छी चकत्सा सेवाको व्यवस्थापन,
- (5) कृष वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन,
- (6) पशुनश्ल सुधार पद्धतिको विकास र व्यवस्थापन,
- (7) उच्च मूल्ययुक्त कृषजन्य वस्तुको प्रवर्द्धन, विकास तथा बजारीकरण,
- (8) स्थानीय चरन तथा खर्क विकास र व्यवस्थापन,
- (9) पशु आहारको गुणस्तर नियमन,
- (10) स्थानीयस्तरमा पशुपन्छी सम्बन्धी तथ्याङ्कको व्यवस्थापन र सूचना प्रणाली,
- (11) पशु बधशाला र शीत भण्डारणको व्यवस्थापन र नियमन,
- (12) पशुपन्छी सम्बन्धी बीमा र कर्जा सहजीकरण,
- (13) पशुपालन तथा पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य कार्य ।

त. जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन

- (1) सङ्घ र प्रदेश कानूनको अधीनमा रही सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको कार्यान्वयन, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (2) जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा असहायको लगत अद्यावधक, परिचयपत्र वतरण, सामाजिक सुरक्षा तथा सुवधाको व्यवस्थापन तथा वतरण,

- (3) जेष्ठ नागरिक क्लव, दिवा सेवा केन्द्र, भेटघाट स्थल, आश्रय केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (4) सङ्घ तथा प्रदेशसँगको समन्वयमा अपाङ्गता पुनर्स्थापना केन्द्र, ज्येष्ठ नागरिक केन्द्र तथा असक्त स्याहार केन्द्रको सञ्चालन र व्यवस्थापन,
- (५) जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

थ. बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन

- (1) रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र सूचना प्रणालीको स्थापना,
- (2) स्थानीय स्तरमा रहेका वदेशी श्रमिकको लगत सङ्कलन तथा सूचना व्यवस्थापन,
- (३) बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी अन्य कार्य ।

द. कृष प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण

- (1) कृष प्रसार सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- (2) कृष प्रसार तथा जनशक्तिको प्रक्षेपण, व्यवस्थापन र परिचालन,
- (3) कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि, प्रावधिक सेवा, टेवा, सीप विकास र सशक्तीकरण,
- (4) कृष बीउ वजन, नश्ल, मलखाद र रसायन तथा औषधहरूको आपूर्ति, उपयोग र नियमन,
- (5) कृषक समूह, कृष सहकारी र कृष सम्बन्धी स्थानीय सङ्घ संस्थाहरूको समन्वय, व्यवस्थापन र नियमन,
- (6) स्थानीयस्तरमा कृष सम्बन्धी प्रावधिक संरक्षण र हस्तान्तरण,
- (7) कृष सम्बन्धी सूचनाको प्रचारप्रसार,
- (8) स्थानीयस्तरका स्रोत केन्द्रहरूको विकास र व्यवस्थापन ।

ध. खानेपानी, साना जल वधुत आयोजना, वैकल्पिक उर्जा

- (1) स्थानीय खानेपानी सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) खानेपानी महसुल निर्धारण र खानेपानी सेवा व्यवस्थापन,
- (3) पाँच मेगावाटसम्मका जल वद्युत आयोजना सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (4) संचाइ सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (5) स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन नियमन,
- (6) स्थानीय वद्युत वतरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियमन,
- (7) स्थानीय साना सतह तथा भूमगत सञ्चाई प्रणालीको सञ्चालन र मर्मत सम्भार सेवा शुल्कको निधारण र सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्थापन,
- (8) स्थानीय तटबन्ध, नदी र पहिरोको नियन्त्रण तथा नदीको व्यवस्थापन र नियमन,
- (9) स्थानीय तहमा वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी प्रवध विकास र हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्ध र प्रवर्द्धन,
- (10) वद्युत, खानेपानी, संचाई सम्बन्धी अन्य कार्य ।

न. वपद् व्यवस्थापन

- (1) वपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) स्थानीयस्तरमा वपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना,
- (3) स्थानीयस्तरमा वपद् पूर्व तयारी, खोज तथा उद्धार, राहत सामग्रीको पूर्व भण्डारण, वतरण र समन्वय,
- (4) वपद् जोखिम क्षेत्रको नक्साङ्कन तथा बस्तीहरूको पहिचान र स्थानान्तरण,
- (5) वपद् व्यवस्थापनमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय समुदाय, सङ्घ संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग सहयोग, समन्वय र सहकार्य,

- (6) वपद् कोषको स्थापना तथा सञ्चालन र स्रोत साधनको परिचालन,
- (7) वपद् जो खम न्यूनीकरण सम्बन्धी स्थानीयस्तरका आयोजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (8) वपद् पश्चात स्थानीयस्तरको पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माण,
- (9) स्थानीयस्तरको वपद् सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान,
- (10) स्थानीय आपतकालीन कार्य सञ्चालन प्रणाली ।

प. जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण

- (1) जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजनाको कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) पानी मुहानको संरक्षण,
- (3) सामुदायिक भू-संरक्षण र सो मा आधारित आय आर्जन कार्यक्रम,
- (4) भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनजन्य सामुदायिक अनुकूलन,
- (5) प्रकृतिक प्रकोपको रोकथाम र पूर्व तयारी,
- (6) खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन,
- (7) बहुमूल्य धातु, पत्थर तथा खनिज पदार्थको संरक्षण र संवर्द्धनमा सहयोग,
- (8) ढुङ्गा, गटी, बालुवा, माटो, नुन, स्लेट, खरीढुङ्गा जस्ता खानीजन्य वस्तुको उत्खनन्, संरक्षण तथा उपयोग,
- (9) ढुङ्गा, गी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, तथा स्लेट जस्ता खानीजन्य वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोगको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी र व्यवस्थापन,
- (10) भौगर्भक नक्सा प्रकाशन ।

फ. भाषा, संस्कृति र ललत कलाको संरक्षण र विकास

- (1) भाषा, संस्कृति र ललतकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (2) पुरातत्त्व, प्राचीन स्मारक तथा सङ्ग्रहालयको संरक्षण, सम्भार, प्रवर्द्धन र विकास,
- (3) परम्परागत जात्रा तथा पर्वको सञ्चालन र व्यवस्थापन,
- (४) भाषा, संस्कृति र ललत कलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी अन्य कार्य ।

(3) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सङ्घ तथा प्रदेशसँगको सहकार्यमा प्रयोग गर्ने साझा अधिकार संवधानको अनुसूची-९ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(4) उपदफा (3) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी देहायको वषयमा सङ्घ तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

क. खेलकुद र पत्रपत्रिका

- (१) स्थानीयस्तरमा खेलकुदको संरचनाको पूर्वाधार निर्माण, सञ्चालन तथा विकास,
- (२) स्थानीयस्तरमा खेलकुद प्रशासन तथा सङ्घ संस्थाको नियमन र समन्वय,
- (३) खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन,
- (४) खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना र सहभागिता,
- (५) खेलकुद सम्बन्धी पूर्वाधारको विकास,
- (६) स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता, अभिलेख तथा नियमन ।

ख. स्वास्थ्य

- (1) सङ्घीय तथा प्रदेश स्तरीय लक्ष्य र मापदण्ड बमोजिम स्थानीयस्तरको स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्ष्य र गुणस्तर निर्धारण,
- (२) जनरल अस्पताल, नर्सिङ होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरूको क्लिनिक दर्ता, सञ्चालन अनुमति र नियमन,
- (३) स्थानीयस्तरमा औषधजन्य वनस्पति, जडीबुटी र अन्य औषधजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र वतरण,

- (४) स्वास्थ्य बीमा लगायतका सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको व्यवस्थापन,
- (५) स्थानीयस्तरमा औषध तथा अन्य मेडिकल उत्पादनहरूको न्यूनतम मूल्य निर्धारण र नियमन,
- (६) स्थानीयस्तरमा औषधको उचित प्रयोग र सूक्ष्मजीव निरोधक प्रतिरोध न्यूनीकरण,
- (७) स्थानीयस्तरमा औषध र स्वास्थ्य उपकरणको खरिद, भण्डारण र वतरण,
- (८) स्थानीयस्तरमा स्वास्थ्य सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन,
- (९) स्थानीयस्तरमा जनस्वास्थ्य निगरानी (पब्लिक हेल्थ सर्भेलेन्स) ,
- (१०) स्थानीयस्तरको प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुर्नस्थानात्मक र प्या लएटिभ स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन,
- (११) स्वस्थ जीवनशैली, पोषण, शारीरिक व्यायाम, योग अभ्यास, स्वास्थ्य वृत्तको पालना, पञ्चकर्म लगायतका जनस्वास्थ्य सेवाको प्रवर्द्धन,
- (१२) जुनोटिकर कीटजन्य रोगको नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन,
- (१३) सुर्ति, मदिरा र लागू पदार्थजन्य वस्तुको प्रयोग नियन्त्रण तथा सचेतना अभिवृद्धि,
- (१४) आयुर्वेदिक, युनानी, आम्ची, हो मयोप्याथक, प्राकृतिक चिकित्सा लगायतका परम्परागत स्वास्थ्य उपचार सेवाको व्यवस्थापन,
- (१५) जनस्वास्थ्य, आपत्कालीन स्वास्थ्य तथा महामारीको नियन्त्रण योजना र कार्यान्वयन,
- (१६) रोगको नियन्त्रण तथा रोकथाम,
- (१७) आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन ।

ग. वद्युत, खानेपानी तथा संचाई जस्ता सेवाहरू

- (१) वद्युत वतरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन
- (२) खानेपानी महसुल निर्धारण र खानेपानी सेवाको व्यवस्थापन,

- (3) स्थानीय साना सतह तथा भूमगत सञ्चाई प्रणालीको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार, सेवा शुल्क निधारण र सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्थापन।

घ. सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिबाना तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, पर्यटन शुल्क

- (१) स्थानीय सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिबाना सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क जस्ता रोयल्टी सङ्कलन, समन्वय र नियमन,
- (३) खनीज पदार्थको उत्खनन र सो सम्बन्धी रोयल्टी सङ्कलन,
- (४) सामुदायिक वनको सञ्चालन र व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी सङ्कलन,
- (५) पानीघ , कूलो, पैनी जस्ता सेवा सञ्चालनबाट प्राप्त रोयल्टी सङ्कलन ।

ड. वन, जङ्गल, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक व वधता

- (१) वन, जङ्गल, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक व वधता सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) स्थानीयस्तरमा सामुदायिक, ग्रामीण तथा शहरी, धार्मिक, कबुलयती वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन, उपयोग र नियमन तथा वन उपभोक्ता समूहको व्यवस्थापन,
- (३) मध्यवर्ती क्षेत्रको सामुदायिक, धार्मिक र कबुलयती वनको व्यवस्थापन,
- (४) स्थानीयस्तरमा नदी कनार, नदी उकास, नहर कनार तथा सडक कनारमा वृक्षारोपण व्यवस्थापन,
- (५) स्थानीयस्तरमा निजी तथा व्यवसायिक वनको प्रवर्द्धन र नियमन,
- (६) स्थानीयस्तरमा सार्वजनिक खाली जग्गा, पाखा वा क्षेत्रमा वृक्षारोपण, सम्भार, उपयोग र व्यवस्थापन,

- (7) स्थानीयस्तरमा जडीबुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी, सर्भेक्षण, उत्पादन, सङ्कलन, प्रवर्द्धन, प्रशोधन, र बजार व्यवस्थापन,
- (8) वनबीउ बगैँचा स्थापना, व्यवस्थापन र प्रवर्द्धन,
- (9) नर्सरी स्थापना, बिरुवा उत्पादन, वतरण, रोपण र प्रवर्द्धन,
- (10) वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गीको संरक्षण, व्यवसायिक पालन, उपयोग र अनुगमन,
- (११) मानव तथा वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्व व्यवस्थापन,
- (१२) स्थानीय प्राणी उद्यान (चडयाखाना) को स्थापना र सञ्चालन,
- (१३) स्थानीय वन्यजन्तु पर्यटन र आयआर्जन,
- (१४) स्थानीयस्तरमा आखेटोपहारको व्यवस्थापन,
- (१५) स्थानीयस्तरमा वन, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीको अ भलेखाङ्कन र अध्ययन अनुसन्धान,
- (१६) वशवसम्पदा सूचीमा परेका स्मारक र पुरातात्त्विक महत्त्वका वन, सीमसार क्षेत्र, तटवर्ती क्षेत्रका जग्गा सम्बन्धी लगत,
- (17) मचाहा प्रजातिको नियन्त्रण,
- (18) स्थानीयस्तरको जो खम न्यूनीकरण,
- (19) जै वक व वधताको अ भलेखाङ्कन,
- (20) स्थानीयस्तरमा हरियाली प्रवर्द्धन,
- (21) स्थानीय साना जल उपयोग सम्बन्धी क्षेत्रगत अयोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन,
- (22) रैथाने प्रजातिको संरक्षण र प्रवर्द्धन,
- (23) स्थानीयस्तरमा वातावरणीय जो खम न्यूनीकरण,
- (24) स्थानीयस्तरमा प्रदूषण नियन्त्रण र हानिकारक पदार्थहरूको नियमन तथा व्यवस्थापन,
- (25) स्थानीयस्तरमा न्यून कार्वनमुखी तथा वातावरणमैत्री वकास अवलम्बन,
- (26) स्थानीयस्तरमा वातावरण संरक्षण क्षेत्र निर्धारण र व्यवस्थापन

|

च. सामाजिक सुरक्षा र गरिबी निवारण

- (१) सामाजिक सुरक्षा तथा गरिबी निवारण सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, नियमन र अध्ययन अनुसन्धान,
- (२) लक्षित समूह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यक्रम, स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन,
- (३) सामाजिक सुरक्षाको कार्यान्वयनको लागे सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सङ्घ संस्थासँग सम्पर्क, समन्वय र सहकार्य,
- (४) सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क र सूचना व्यवस्थापन,
- (५) गरिब घरपरिवार पहिचान सम्बन्धी स्थानीय सर्वेक्षण, सूचना व्यवस्थापन र नियमन,
- (६) स्थानीय सामाजिक सुरक्षा योजना र व्यवस्थापन ।

छ. व्यक्तिगत घटना, जन्म, मृत्यु, ववाह र तथ्याङ्क

- (१) व्यक्तिगत घटना (जन्म, मृत्यु, ववाह, बसाइ-सराइ, सम्बन्ध वच्छेद र धर्मपुत्र र धर्मपुत्री) को दर्ता,
- (२) व्यक्तिगत घटनाको स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (३) व्यक्तिगत घटनाको अभिलेख व्यवस्थापन र प्रतिवेदन ।

ज. स्थानीयस्तरमा पुरातत्त्व, प्राचीन स्मारक र सङ्ग्रहालय संरक्षण, सम्बर्द्धन र पुनःनिर्माण ।

झ. सुकुम्बासी व्यवस्थापन

- (१) सुकुम्बासीको पहिचान र अभिलेख व्यवस्थापन,
- (२) सुकुम्बासी सम्बन्धी जीवकोपार्जन र बसोबास व्यवस्थापन ।

ञ. प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

- (१) प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तथा नियमन,
- (२) प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको सङ्कलन तथा बाँडफाँड ।

ट. सवारी साधन अनुमति

- (१) यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन,
- (२) स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट निर्धारण, अनुमति, नवीकरण, खारेजी, सेवाको गुणस्तर, भाडा दर निर्धारण र नियमन,
- (३) वातावरणमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वपद् जो खम संवेद्य, अपाङ्गता र लैङ्गिकमैत्री यातायात प्रणालीको स्थानीय तहमा प्रवर्द्धन ।

(५) उपदफा (१) र (३) मा उल्लिखित अधिकारका अतिरिक्त गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

क. भूमि व्यवस्थापन

- (१) सङ्घीय तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही स्थानीयस्तरको भूमि-उपयोग नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन,
- (२) सङ्घीय तथा प्रदेशको मापदण्डको अधीनमा रही व्यवस्थित बस्ती विकासका कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन, एकीकृत वस्ती विकासका लागू जग्गाको एकीकरण तथा जग्गा विकास र व्यवस्थापन,
- (३) स्थानीय स्तरमा अव्यवस्थित बसोबास व्यवस्थापन ।

ख. सञ्चार सेवा

- (१) सङ्घीय तथा प्रदेश कानूनको अधीनमा रही स्थानीय क्षेत्र भित्र इन्टरनेट सेवा, टेलिसेन्टर, केबुल तथा तारवहीन टेलिभजन प्रसारणको अनुमति, नवीकरण र नियमन,
- (२) स्थानीय क्षेत्रमा सूचना प्रवर्धको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ।

(६) सङ्घ वा प्रदेशले संवधान तथा प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको कुनै वषय गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई कानून बनाई निक्षेपण गर्न सक्नेछ ।

(७) गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उपदफा (१), (३), (४) र (५) बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग गर्दा आवश्यकता अनुसार कानून, नीति, योजना, मापदण्ड तथा कार्यवध बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

12. वडा समतिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) वडा समतिको काम, कर्तव्य र अधिकार कार्यपालकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यपालकावाट काम, कर्तव्य र अधिकार नतो कएसम्म वडा समतिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

क. वडा भन्नाका योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन ,

- (१) सहभागीतामूलक योजना तर्जुमा प्रणाली अनुसार बस्ती वा टोलस्तरबाट योजना तर्जुमा प्रक्रया अवलम्बन गरी बस्ती तथा टोलस्तरीय योजनाको माग सङ्कलन, प्राथमकीकरण तथा छनौट गर्ने,
- (२) टोल विकास संस्थाको गठन र परिचालन तथा वडा भन्ना सञ्चालन हुने योजनाहरूका लाग उपभोक्ता समतिको गठन तथा सोको अनुगमन गर्ने,
- (३) वडा भन्नाका योजना तथा भौतिक पूर्वाधारको संरक्षण, मर्मत सम्भार, रेखदेख तथा व्यवस्थापन गर्ने,

ख. तथ्याङ्क अद्यावधक तथा संरक्षण

- (१) निजी घर तथा घर परिवारको लगत राख्ने,
- (२) ऐतिहासिक, पुरातात्विक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्त्वका सम्पदा, प्राचीन स्मारक, सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन, सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ती जग्गाको लगत राख्ने तथा संरक्षण गर्ने,
- (३) खुला क्षेत्र, चोक, घाट, पाटी, पौवा, सत्तल, धर्मशाला, मठ, मन्दिर, गुम्वा, मस्जिद, देवस्थल, मदरसा, पर्ती जग्गा, डाँडापाखा, चरनक्षेत्र, पानीको मूल, पोखरी, तलाउ, इनार, कुवा, धारा, ढुंगेधारा, गुठीघर, बाटो, सडक, पुल, पुलेसा, कुलो नहर, पानी घ , मलको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अद्यावधक लगत राख्ने, संरक्षण गर्ने र खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचना सहितको वडाको पार्श्व चित्र तयार तथा अद्यावधक गर्ने,

ग. विकास कार्य

- (१) बालउद्यानको व्यवस्था गर्ने,

- (२) अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रम तथा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- (३) पुस्तकालय, वाचनालय, सामुदायिक सिकाई केन्द्र, बालक्लव तथा बालसञ्जालको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- (४) वडा तहको स्वास्थ्य केन्द्र तथा उप केन्द्रको व्यवस्थापन गर्ने,
- (५) बालबालकाहरूलाई बि. स. जि., पो लयो, भटा मन “ए” को व्यवस्था गर्ने,
- (६) पोषण कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने,
- (७) वडा तहमा स्वास्थ्य जनचेतना विकास तथा स्वास्थ्य सूचना कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने,
- (८) शहरी तथा ग्रामीण स्वास्थ्य क्लिनिकको सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (९) सार्वजनिक शौचालय तथा स्नान गृहको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने, गराउने,
- (१०) वडास्तरीय सामुदायिक धाराको प्रबन्ध, कुवा, इनार तथा पोखरीको निर्माण, संरक्षण र गुणस्तर नियमन गर्ने,
- (११) घरबाट निकास हुने फोहरमैलाको सङ्कलन र व्यवस्थापन, चोक तथा गल्लीहरूको सरसफाई, ढल निकास, मरेका जनावरको व्यवस्थापन, सतही पानीको निकास तथा पानीको स्रोत संरक्षण गर्ने, गराउने,
- (१२) कृष तथा फलफूल नर्सरीको स्थापना, समन्वय र प्रवर्द्धन तथा वडास्तरीय अगुवा कृषक तालिमको अभिमुखीकरण गर्ने,
- (१३) कृष मलको माग सङ्कलन गर्ने,
- (१४) कृषमा लाग्ने रोगहरूको ववरण तयार गर्ने,
- (१५) पशुपछी विकास तथा छाडा चौपायाको व्यवस्थापन,
- (१६) वडा भित्रको चरन क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (१७) स्थानीय समुदायका चाडपर्व, भाषा संस्कृतिको विकासको लागि कला, नाटक, जनचेतनामूलक तथा सांस्कृतिक कार्यक्रम गर्ने गराउने,

- (१८) स्थानीय मौ लकता झल्किने सांस्कृतिक रीतिरीवाजलाई संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने,
- (१९) वडा भन्ने खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्ने,
- (२०) अन्तर वद्यालय तथा वालक्लव मार्फत खेलकुद कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने गराउने,
- (२१) वडा क्षेत्र भन्नेको वाटोघाटो चालू अवस्थामा राख्ने तथा राख्न सहयोग गर्ने,
- (२२) वडा भन्नेका सडक अ धकारक्षेत्रमा अवरोध र अतिक्रमण गर्न नदिने,
- (२३) बाटोघाटोको वाढी, पहिरो पन्छाउने,
- (२४) घरेलु उद्योगको लगत सङ्कलन तथा सम्भाव्यता पहिचान गर्ने,
- (२५) वडा भन्ने घरेलु उद्योगको प्रवर्द्धन गर्ने,
- (२६) प्रचलित कानून बमोजिम व्यक्तिगत घटना दर्ता, अद्यावधक तथा सो को अ भलेख संरक्षण गर्ने,
- (२७) व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (२८) सामाजिक सुरक्षा भन्ने वतरण तथा अ भलेख अद्यावधक गर्ने,
- (२९) वडालाई बालमैत्री बनाउने,
- (३०) वडा भन्ने आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछि परेका महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अ भलेख राखी सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने,
- (३१) व भन्न समुदायका बीच सामाजिक सदभाव र सौहार्दता कायम गर्ने,
- (३२) बाल ववाह, महिला वरुद्धको हिंसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, हलया प्रथा, छाउपडी, कमलरी प्रथा, बालश्रम, मानव बेच वखन, निरक्षरता जस्ता सामाजिक कुरिती र अन्ध वश्वासको अन्त्य गर्ने, गराउने,

- (३३) प्रचलित कानूनको अधीनमा रही मालपोत तथा भूमि कर, व्यवसाय कर, वहाल कर, वज्रापन कर, सःशुल्क पाकेडिग, नयाँ व्यवसाय दर्ता, सफारिस दस्तुर, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन करको लेखाजोखा र सङ्कलन गरी सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकामा प्रतिवेदन सहित रकम बुझाउने,
- (३४) असक्त बिरामी भएको बेवारिस वा असहाय व्यक्तिलाई नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा पुर्याई औषधोपचार गराउने,
- (३५) असहाय वा बेवारिस व्यक्तिको मृत्यु भएमा निजको दाह संस्कारको व्यवस्था मलाउने,
- (३६) सडक बालबालिकाको उद्धार र पुनर्स्थापना गर्ने, गराउने,
- (३७) वडाभित्रको सामुदायिक वन, वनजन्य सम्पदा र जैविक वधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने,
- (३८) वडा, टोल, बस्तीस्तरमा हरियाली क्षेत्र बिस्तार गर्ने गराउने,
- (३९) वडालाई वातावरणमैत्री बनाउने,
- (४०) प्राङ्गारिक कृषि, सुरक्षित मातृत्व, वद्यार्थी भर्ना, पूर्ण खोप, खुला दिशामुक्त सरसफाई, वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री शासनजस्ता प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने, गराउने।

घ. नियमन कार्य

- (१) वडाभित्र सञ्चालित विकास योजना, आयोजना तथा संलग्न उपभोक्ता समितिहरूका कार्यको नियमन गर्ने,
- (२) घर निर्माण गुणस्तर तथा भवन संहिता र मापदण्ड अनुसार भए नभएको अनुगमन गर्ने, सकर्मी, डकर्मिलाई भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी तालिम दिने,
- (३) खाद्यान्न, माछा, मासु, तरकारी, फलफूल, पेय पदार्थ तथा उपभोग्य सामग्रीको गुणस्तर र मूल्यसूची अनुगमन गरी उपभोक्ता हित संरक्षण गर्ने,
- (४) वडाभित्रका उद्योग धन्दा र व्यवसायको प्रबर्द्धन गरी लगत राख्ने,
- (५) हाट बजारको व्यवस्थापन गर्ने, गराउने,

(6) वदयुत चुहावट तथा चोरी नियन्त्रण गर्ने ।

ड. सफारिस तथा प्रमाणत गर्ने

- (१) नाता प्रमाणत गर्ने,
- (२) नागरिकता तथा नागरिकताको प्रतिलप लनका लाग सफारिस गर्ने,
- (३) बहाल करको लेखाजोखा सफारिस गर्ने,
- (४) कोठा खोल्न रोहबरमा बस्ने,
- (५) मोही लगत कालको सफारिस गर्ने,
- (६) घर जग्गा करको लेखाजोखा सफारिस गर्ने,
- (७) जन्म मति प्रमाणत गर्ने,
- (८) व्यापार व्यवसाय बन्द भएको, सञ्चालन नभएको वा ब्यापार व्यवसाय हुँदै नभएको सफारिस गर्ने,
- (९) मलापत्रको कागज गराउने निवेदन दर्ता गर्न सफारिस गर्ने,
- (१०) ववाह प्रमाणत तथा अववाहित प्रमाणत गर्ने,
- (११) निःशुल्क वा सशुल्क स्वास्थ्य उपचारको सफारिस गर्ने,
- (१२) अङ्ग्रेजी माध्यममा सफारिस तथा प्रमाणत गर्ने,
- (१३) घर पाताल प्रमाणत गर्ने,
- (१४) व्यक्तिगत ववरण प्रमाणत गर्ने,
- (१५) पुर्जामा घर कायम गर्ने सफारिस गर्ने,
- (१६) फरक, फरक नाम, थर, जन्म मति तथा प्रमाणत दुवै नाम गरेको व्यक्ति एकै हो भन्ने सफारीश गर्ने,
- (१७) नाम, थर, जन्म मति संशोधनको सफारिस गर्ने,
- (१८) जग्गा धनीपूजा हराएको सफारिस गर्ने,
- (१९) कागज र मन्जुरीनामा प्रमाणत गर्ने,
- (२०) कत्ताकाट गर्न सफारिस गर्ने,
- (२१) संरक्षक प्रमाणत गर्ने तथा संस्थागत र व्यक्तिगत संरक्षक सफारिस गर्ने,
- (२२) जीवतसँगको नाता प्रमाणत गर्ने,
- (२३) हकवाला वा हकदार प्रमाणत गर्ने,
- (२४) नामसारी गर्न सफारिस गर्ने,

- (२५) जग्गाको हक सम्बन्धमा सफारिस गर्ने,
- (२६) मृतकसँगको नाता प्रमाणित तथा सर्जमन सफारिस गर्ने,
- (२७) उद्योग ठाउँसारी गर्ने सफारिस गर्ने,
- (२८) जीवित रहेको सफारिस गर्ने,
- (२९) पूर्व प्राथमिक विद्यालय खोल्ने सफारिस र अनुमति दिने,
- (३०) जग्गा मूल्याङ्कन सफारिस प्रमाणित गर्ने,
- (३१) विद्यालयको कक्षा थप गर्ने सफारिस गर्ने,
- (३२) पालन पोषणको लागी सफारिस गर्ने,
- (३३) वैवाहिक अङ्गकृत नागरिकता सफारिस गर्ने,
- (३४) आर्थिक अवस्था कमजोर वा बिपन्नता प्रमाणित गर्न वा आर्थिक अवस्था बलियो वा सम्पन्नता प्रमाणित गर्ने,
- (३५) विद्यालय ठाउँसारी गर्ने सफारिस गर्ने,
- (३६) धारा तथा विद्युत जडानको लागी सफारिस गर्ने,
- (३७) प्रचलित कानून अनुसार प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिमको अन्य सफारिस वा प्रमाणित गर्ने ।

(३) वडाबाट गरिने कार्य वडा समितिको नाममा गरिनेछ ।

13. न्यूनतम दररेट निर्धारण गर्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको निर्माण कार्य तथा अन्य सेवाको प्रयोजनको लागी निर्माण सामग्री, ज्याला, भाडा तथा महशुलको स्थानीय न्यूनतम दररेट तोक्नु पर्नेछ ।

(2) उपदफा (१) बमोजिमको दररेट प्रत्येक आर्थिक वर्ष शुरु हुनुभन्दा पन्ध्र दिन अगावै तोकी सक्नु पर्नेछ ।

14. समिति, उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो काम कारबाही व्यवस्थित गर्न आवश्यकता अनुसार कुनै सदस्यको संयोजकत्वमा समिति वा उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(2) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले वषय वज्रता आवश्यक पर्ने क्षेत्रमा कुनै सदस्य वा वषय वज्रको संयोजकत्वमा कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ ।

(3) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गठन हुने समिति, उपसमिति वा कार्यदलको कार्य क्षेत्र, कार्यावधि र अन्य वषय त्यस्तो समिति, उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्दाको बखत तोके बमोजिम हुनेछ ।

15. परिचालन र समन्वय गर्ने : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीयस्तरमा विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्य गर्दा आफ्नो क्षेत्र भित्रका उपभोक्ता, निजी क्षेत्र, सामुदायिक सङ्घ संस्था, सहकारी संस्था तथा गैर सरकारी क्षेत्रको परिचालन र समन्वय प्रवर्द्धनलाई प्रोत्साहन गर्न सक्नेछ ।
16. कार्य वभाजन र कार्यसम्पादन : (१) कार्यपालिकाको कार्य वभाजन र कार्य सम्पादन सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धित कार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको नियमावली बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य वभाजन नियमावलीमा अध्यक्ष तथा प्रमुख, उपाध्यक्ष तथा उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष र सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार समेत उल्लेख भएको हुनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य वभाजन तथा कार्य सम्पादन नियमावली स्वीकृत वा संशोधन भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र प्रदेश र नेपाल सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।
१७. अधिकार प्रत्यायोजन : (१) कार्यपालिकाले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार अध्यक्ष वा प्रमुख, उपाध्यक्ष वा उपप्रमुख, वडा समितिका सदस्य, आफू अन्तर्गतका समिति, उपसमिति वा कार्यकारी अधिकृत वा अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (२) अध्यक्ष वा उपाध्यक्ष, प्रमुख वा उपप्रमुखले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार कुनै सदस्य वा कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (३) वडा समिति वा वडा अध्यक्षले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये केही अधिकार वडा समितिका कुनै सदस्य वा कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

सभाको बैठक र कार्यप्रणाली

18. सभाको बैठक : प्रदेश कानूनमा अन्यथा व्यवस्था नभएसम्मका लागि सभाको बैठक सम्बन्धी कार्य वध देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) सभाको बैठक साधारणतया वर्षको दुई पटक बस्ने,
- (ख) सभाको बैठक अध्यक्ष वा प्रमुखले बोलाउने,
- (ग) सभाका एक तिहाई सदस्यहरूले सभाको बैठक बोलाउन आवश्यक छ भनी अध्यक्ष वा प्रमुख समक्ष लेखत अनुरोध

- गरेमा पच्चीस दिन भत्र अध्यक्ष वा प्रमुखले सभाको वशेष बैठक बोलाउनु पर्ने,
- (घ) सभाको बैठक वस्ने मति, समय र स्थानको सूचना बैठक वस्ने दिनभन्दा कम्तीमा सात दिन अगावै अध्यक्ष वा प्रमुखको निर्देशनमा कार्यकारी अ धकृतले सभाका सवै सदस्यलाई पठाउनु पर्ने,
- (ङ) सभाका सम्पूर्ण सदस्य सङ्ख्याको एक चौथाई सदस्यहरू उपस्थित भएमा सभाको बैठकको ला ग गणपुरक सङ्ख्या पुगेको मानिने,
- (च) सभाको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्ष वा प्रमुखले र निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखले गर्ने,
- (छ) सभाको बैठकमा बहुमतको निर्णय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा सभाको बैठकमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिने,
- (ज) सभाको बैठकको निर्णय सभाको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले प्रमाणत गर्ने,
- (झ) कार्यकारी अ धकृतले सभाको स चव भई काम गर्ने,
- (ञ) सभाको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्य व ध सभा आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुने ।

परिच्छेद-5

सभाको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य व ध

19. सभामा वधेयक प्रस्तुत गर्ने व ध : (१) कार्यपालकाले गाउँपालका तथा नगरपालकाको अ धकारक्षेत्रको वषयमा सभामा वधेयक प्रस्तुत गर्न सक्नेछ ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको ला ग वधेयक भन्नाले सभामा पेश भएको ऐनको मस्यौदालाई जनाउँछ ।

- (२) सभाको व्यवस्थापन सम्बन्धी वषयमा प्रदेश कानूनमा अन्यथा व्यवस्था नभएसम्मको ला ग यस परिच्छेद बमोजिमको प्रकृया अवलम्बन गरिनेछ ।

20. वधेयक पारित र प्रमाणीकरण गर्ने वध : (१) दफा १९ बमोजिम पेश भएको वधेयक सभामा तत्काल कायम रहेका सदस्य सङ्ख्याको बहुमतले पारित गरेमा पन्ध्र दिन भित्र सभाका अध्यक्षले त्यस्तो वधेयक प्रमाणीकरण गर्नेछ ।
- (2) उपदफा (1) बमोजिम प्रमाणीकरण भएको वधेयक ऐन बन्नेछ ।
21. स मतिको गठन : सभाले आफ्नो कार्यप्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न नियामवली बनाई आवश्यकता अनुसार स मति र विशेष स मति गठन गर्न सक्नेछ ।
22. कार्य सञ्चालन नियामवली बमोजिम हुने : सभाको व्यवस्थापन कार्य वध सम्बन्धी अन्य वषय सभाले बनाएको कार्य सञ्चालन नियामवली बमोजिम हुनेसछ ।

परिच्छेद-6

योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन

23. योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्र भित्रका वषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवश्यक, वार्षिक, रणनीतिगत वषयक्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
- (2) उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित वषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
- (3) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको योजना बनाउँदा देहायका वषयलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ :-
- (क) आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने,
 - (ख) उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सक्ने,
 - (ग) जनताको जीवनस्तर, आमदानी र रोजगार बढ्ने,
 - (घ) स्थानीय बासन्दाहरूको सहभागीता जुट्ने, स्वयम् सेवा परिचालन गर्न सक्ने तथा लागत कम लाग्ने,
 - (ङ) स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम प्रयोग हुने,
 - (च) पछडीएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने,
 - (छ) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्ध हुने,

(ज) दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न सघाउ पुर्याउने,

(झ) भाषक तथा सांस्कृतिक पक्षको जगेर्ना र सामाजिक सद्भाव तथा एकता अभिवृद्धमा सघाउ पुर्याउने ।

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउदा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूची समेत तयार गर्नु पर्नेछ ।

(५) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय वृद्धजीवी, वषय वृज, अनुभवी, सेवा निवृत्त पेशावद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाहरूको अधिकतम सहभागीतामा गर्नु पर्नेछ ।

(६) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकीकरण, योजना कार्यान्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्नु पर्नेछ ।

(७) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि अनुदान प्रदान गरी सो कार्यान्वयन गर्न प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सोही प्रकृत्या बमोजिम सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(८) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारसँगको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा कुनै योजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(९) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सङ्घीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

(१०) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीयस्तरका विकास आयोजनाको आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्य गर्न सक्नेछ ।

24. समन्वयमा कार्य गर्नु पर्ने : (१) गैरसरकारी सङ्घ संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था लगायतका सामाजिक तथा सामुदायिक सङ्घ संस्थाले स्थानीय तहसँगको समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्नेछ ।

तर कुनै अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी सङ्घ संस्थाले स्थानीय तहसँग समन्वयमा काम गर्दा त्यस्तो कामको लागि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लएको हुनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय तहसँग समन्वय गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ :-

- (क) स्थानीय तहसँग भएको सम्झौताका आधारमा कुनै अध्ययन, सर्भेक्षण वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- (ख) आफ्नो वा र्षक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट स्थानीय तहको वा र्षक योजना, कार्यक्रम तथा बजेटमा समावेश गराउने,
- (ग) स्थानीय तहले तोकेको संयुक्त अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली अपनाउने ।

(३) यस दफाको वपरीत कुनै सङ्घ संस्थाले काम गरेमा स्थानीय तहले त्यस्तो काम कारबाहीको कार्यान्वयन गर्न रोक लगाउन सक्नेछ ।

(४) समन्वय सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

२५. साझेदारी वा संयुक्त व्यवस्थापनमा कार्य गर्न सक्ने : गाउँपा लका तथा नगरपा लकाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्दा लागत न्यूनीकरण, स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग वा प्रभावकारी सेवा प्रवाहको लागि देहायको वषयमा अन्य गाउँपा लका वा नगरपा लकासँग आपसी सम्झौता गरी स्रोत साधनको साझेदारी वा संयुक्त व्यवस्थापनमा गर्न सक्नेछ :-

- (क) बृहद् पूर्वाधार निर्माण, ठूला मेसन तथा औजार खरिद र व्यवस्थापन,
- (ख) वपद् व्यवस्थापन,
- (ग) यातायातको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (घ) फोहरमैला बिसर्जन स्थल वा प्रशोधन प्रणालीको विकास र सञ्चालन,
- (ङ) दमकल तथा एम्बुलेन्स सेवाको सञ्चालन,
- (च) बस्ती विकास तथा भू-उपयोग योजना,
- (छ) पर्यटन, प्रवध तथा संस्कृतिको प्रवर्द्धन र विकास,
- (ज) संयुक्त उद्यम,
- (झ) प्रावधक शिक्षाको प्रवर्द्धन र विकास ।

परिच्छेद-७

भवन निर्माण तथा सडक सम्बन्धी व्यवस्था

26. नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्न नहुने : (१) कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्नु हुँदैन ।

तर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको क्षेत्र र संरचनाको हकमा नक्सा पास नगराई पनि भवन निर्माण गर्न बाधा पर्ने छैन ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि “भवन निर्माण” भन्नाले नयाँ भवन बनाउने, पुरानो भवन भत्काई पुनःनिर्माण गर्ने, तल्ला थप गर्ने, मोहडा फेर्ने वा सावकमा थपघट गरी झ्याल, ढोका, बार्दली, कौशी, दलान, टहरा तवेला वा ग्यारेज बनाउने वा कम्पाउण्ड वाल लगाउने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले संयुक्त आवासको लागि बनाईने भवन समेतलाई जनाउँछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले भू-जोखम संवेदनशीलताका आधारमा जग्गाको उपयोग सम्बन्धी मापदण्ड तोक्नु पर्नेछ र त्यस्तो मापदण्डको अधीनमा रही तोकेको क्षेत्रमा मात्र भवन निर्माण गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(३) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति नलाई भवनका लागि जग्गाको खण्डीकरण वा प्लटिङ्ग गर्न पाइने छैन ।

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका भवनहरूको वर्गीकरण गरी भूकम्प वा वपदका दृष्टिले जोखमयुक्त भवनहरूलाई पुनर्निर्माण गर्न, प्रबलीकरण (रेक्टोफिटिङ्ग) गर्न वा भत्काउन आदेश दिन सक्नेछ ।

(५) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले प्रचलित कानून र नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड वपरीत नहुने गरी ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय वा पुरातात्विक दृष्टिले महत्त्वपूर्ण देखिएका कुनै बस्ती वा सोको कुनै क्षेत्रमा बन्ने भवनको उचाई, सेट व्याक, छानो, अग्रभाग, निर्माण सामग्रीको कसम, रङ्ग वा कलात्मकता झल्कने गरी भवन निर्माणको मापदण्ड तोक्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिम नक्सा पास गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

२७. राष्ट्रिय भवन संहिता पालन गर्नु, गराउनु पर्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले दफा २६ बमोजिम भवनको नक्सा पास गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसारको राष्ट्रिय भवन संहिताको पालना गर्नु, गराउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय भवन संहिताको अधीनमा रही थप मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

28. राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक मापदण्ड अवलम्बन गर्नु पर्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सडक, भौतिक पूर्वाधार, एकीकृत बस्ती विकास तथा शहरी योजना, भू-उपयोग योजना, उपभोग्य सेवा, सामाजिक सेवा तथा पूर्वाधारको निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले सो वर्षयमा तोकेको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक मापदण्ड अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक मापदण्ड भन्दा कम नहुने गरी थप मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

29. सडकको अधिकार क्षेत्र तोक्न सक्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भन्ने स्थानीय सडकको दायाँ बायाँको अधिकारक्षेत्र (राइट अफ वे) को सीमा तोक्न सक्नेछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले राष्ट्रिय तथा प्रदेश स्तरीय सडकको दायाँ बायाँ अधिकारक्षेत्र (राइट अफ वे) को मापदण्ड पालना गर्नु, गराउनु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको सडकको अधिकारक्षेत्र भन्ने बनेका संरचना जुनसुकै बखत हटाउन वा भत्काउन आदेश दिन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम दिएको आदेश अनुसार कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले त्यस्तो संरचना नहटाएमा वा नभत्काएमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले त्यस्तो संरचना आफै हटाउन वा भत्काउन सक्नेछ र यसरी हटाउन वा भत्काउन लागेको खर्च सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट असुल उपर गर्नेछ ।

(५) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि उपदफा (१) बमोजिम एकपटक तोकेको सडकको दायाँ बायाँ अधिकारक्षेत्र (राइट अफ वे) परिवर्तन गर्दा कसैको जग्गा वा सो जग्गामा बनेको संरचना त्यसरी परिवर्तन गरिएको अधिकारक्षेत्र भन्ने पर्ने गएमा त्यस्तो जग्गा प्राप्त गर्दा वा सो जग्गा भन्नेको संरचना हटाउँदा वा भत्काउँदा क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

तर त्यस्तो जग्गा प्रयोग गर्न वा सो संरचना हटाउन वा भत्काउन सम्बन्धित व्यक्तिले स्वेच्छाले मञ्जुरी दिएको अवस्थामा क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने छैन ।

परिच्छेद-८

न्यायिक कार्य सम्बन्धी व्यवस्था

30. न्यायिक स मति : गाउँपा लका तथा नगरपा लकामा सं वधानको धारा २१७ बमोजिमको एक न्यायिक स मति रहनेछ ।
31. न्यायिक स मतिको अ धकारक्षेत्र : नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको मतिदेख न्यायिक स मतिलाई देहायका ववादहरूको निरूपण गर्ने अ धकार हुनेछ :-
- (क) सन्धि सर्पन, आलीधुर, बाँध पैनी, कूलो, पोखरी वा पानीको बाँडफाँड तथा बाटो वा निकास मचेको ववाद,
 - (ख) बाली अर्मल ववाद,
 - (ग) मुलुकी ऐनको, -
 - (१) ज्याला मजुरीको महल अन्तर्गतको ववाद,
 - (२) गरिब कङ्गालको महल अन्तर्गतको ववाद,
 - (३) चौपाया हराउने र पाउनेको महल अन्तर्गतको ववाद,
 - (४) घर बनाउनेको महलको ८ नं. र ९ नं. अन्तर्गतको ववाद,
 - (५) कल्याण धनको महल अन्तर्गतको ववाद,
 - (६) मुलुकी ऐन अंशवण्डाको महलको १० नं. अन्तर्गतको इज्जत आमद अनुसार खान लाउन दिनु पर्ने वषयको ववाद,
 - (घ) जलस्रोतको स्थानीय उपयोग सम्बन्धी वषय र पानी घाटको प्रयोग तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको सुरक्षा सम्बन्धी ववाद,
 - (ङ) चरन, घाँस, दाउरा सम्बन्धी ववाद,
 - (च) घर धनी र घर वहालमा वस्ने व्यक्तिबीचको ववाद,
 - (छ) सङ्घीय कानून तथा प्रदेश कानूनले तोकेका अन्य ववाद ।
32. अ धकारक्षेत्रको प्रयोग : (१) न्यायिक स मतिको अ धकारक्षेत्रको प्रयोग न्यायिक स मतिको संयोजक र सदस्यहरूले सामुहिक रूपले गर्नेछन् र बहुमतको राय न्यायिक स मतिको निर्णय मानिनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा ले खएको भए तापनि न्यायिक समितिको संयोजक र अर्को एक जना सदस्यको उपस्थिति भएमा ववादको कारबाही र कनारा गर्न सक्नेछ ।

(३) न्यायिक समितिको संयोजक बाहेक अरु दुई जना सदस्यको उपस्थिति भएमा ववादको कनारा गर्न बाहेक अरु कारबाही गर्न सक्नेछ ।

(४) कुनै कारणले संयोजकको पद रिक्त भएमा न्यायिक समितिमा रहेका अन्य दुई जना सदस्यको सर्वसम्मतिमा ववादको कारबाही र कनारा गर्न सक्नेछ ।

(५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा ले खएको भएता पनि कुनै ववादको सम्बन्धमा न्यायिक समितिको संयोजक वा कुनै सदस्यको निजी सरोकार वा स्वार्थ गाँसएको वा त्यस्तो संयोजक वा सदस्यको नाता भन्नेका व्यक्ति ववादको पक्ष भएमा निजबाट सो ववादको कारबाही र कनारा हुन सक्ने छैन ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कुनै संयोजक वा सदस्यले हेर्न नमल्ने ववादको हकमा त्यस्तो संयोजक वा सदस्य बाहेकका अन्य सदस्यले ववादको कारबाही र कनारा गर्न सक्नेछन् । संयोजक र सबै सदस्यले त्यस्तो बिबादको कारबाही र कनारा गर्न नमल्ने भएमा सम्बन्धित सभाले तीन जना सदस्यलाई सो ववादको मात्र कारबाही र कनारा गर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको ववादको कारबाही र कनारा गर्दा तीन जना सदस्य मध्येको जेष्ठ सदस्यले न्यायिक समितिको संयोजक भई काम गर्नेछ ।

33. न्याय सम्पादनको प्रक्रिया : (१) न्यायिक समितिले आफू समक्ष पेश भएको ववादको निवेदन दर्ता गरी दर्ताको निस्सा सम्बन्धित पक्षलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) न्यायिक समितिले आफूसमक्ष पेश भएको ववादको निवेदनको कारबाही र कनारा गर्दा सम्भव भएसम्म मेल मलाप गर्न प्रोत्साहित गरी दुवै पक्षको सहमतिमा मलापत्र गराउनु पर्नेछ । पक्षहरूबीच मलापत्र हुन नसकेमा न्यायिक समितिले कानून बमोजिम ववादको कारबाही र कनारा गर्नु पर्नेछ ।

(३) न्यायिक समितिले ववादको निवेदनमा कारबाही र कनारा गर्दा निवेदनको दर्ता, त्यस्तो ववादको आवश्यक जाँचबुझ तथा कारबाही, म्याद तामेली, पक्षहरू उपस्थित गराउने तथा मलापत्र गराउने प्रक्रिया, ववादको कनारा गर्नु पर्ने अवधि, लगायतका ववादको निरूपण सम्बन्धी अन्य कार्य वधि स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

34. लखत जानकारी दिनु पर्ने : न्यायिक समतिबाट ववादको अन्तिम निर्णय भएको मतिले पैंतीस दिन भत्र सम्बन्धित पक्षलाई सो निर्णयको प्रमाणत प्रति लप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
35. पुनरावेदन गर्न सक्ने : न्यायिक समतिबाट भएको निर्णयमा चत्त नबुङ्ने पक्षले निर्णय भएको मतिले नब्बे दिन भत्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।
36. मलापत्र वा निर्णय कार्यान्वयन गर्ने : (१) कार्यपालकाले न्यायिक समतिबाट भएको मलापत्र वा निर्णयको तत्काल कार्यान्वयन गर्नु, गराउनु पर्नेछ ।
(२) न्यायिक समतिबाट भएको मलापत्र वा निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
37. अभलेख राख्नु पर्ने : (१) गाउँपालका तथा नगरपालकाले न्यायिक समतिबाट मलापत्र वा निर्णय भएका ववादसँग सम्बन्धित लखत, मलापत्र वा निर्णयको अभलेख व्यवस्थित र सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।
(२) न्यायिक समतिले आफूले गरेको कामको वार्षिक ववरण अध्यक्ष वा प्रमुख मार्फत सम्बन्धित सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-९

गाउँपालका तथा नगरपालकाको वत्तीय अधकार क्षेत्र

38. कानून बमोजिम बाहेक कर लगाउन, उठाउन वा ऋण लन नपाउने : कानून बमोजिम बाहेक गाउँपालका तथा नगरपालकाले आफ्नो अधकार क्षेत्र भत्र कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लन पाउने छैन ।
39. सम्पत्ति कर र घर जग्गा कर : (१) गाउँपालका तथा नगरपालकाले आफ्नो अधकार क्षेत्र भत्र एकीकृत सम्पत्ति कर वा घरजग्गा कर लगाउनेछ ।

तर संवत् २०७५ साल श्रावण १ गतेदेख एकीकृत सम्पत्ति कर लगाउनु पर्नेछ ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनका लागि “एकीकृत सम्पत्ति कर” भन्नाले गाउँपालका वा नगरपालकाको क्षेत्र भत्र कुनै व्यक्तिको स्वामत्वका रहेको सम्पूर्ण घर र जग्गाको एकीकृत रूपमा हिसाब गरी लगाइने सम्पत्ति करलाई जनाउँछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कर लगाउँदा देहायका वषयलाई आधार लनु पर्नेछ :-

- (क) घर जग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोग वा अचल सम्पत्तिको उत्पादनशील उपयोगको अवस्था,
- (ख) नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र खर्च गर्न सक्ने क्षमता,
- (ग) अचल सम्पत्तिको प्रचलित बजार मूल्य तथा हास मूल्य,
- (घ) सभाले उपयुक्त ठानेका अन्य आधार ।
40. भूमकर (मालपोत) : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमकर (मालपोत) लगाउनेछ ।
41. घर जग्गा बहाल कर : गाउँपालिका वा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशक तवरले बहालमा दिएकोमा गाउँपालिका वा नगरपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउनेछ ।
42. व्यवसाय कर : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउनेछ ।
43. बहाल बिटौरी शुल्क : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसलमा बहाल बिटौरी शुल्क लगाउनेछ ।
44. पाकेड शुल्क : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पाकेड सेवा उपलब्ध गराए बापत पाकेड शुल्क लगाउन सक्नेछ ।
45. जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, वनकस (खर), कवाडी माल, प्रचलित कानून बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सङ्ग, प्वाँख, छाला वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर लगाउनेछ ।
46. ट्रेकड्ग, काया कड्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर र स्याफ्टिङ्ग सेवा शुल्क : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका ट्रेकड्ग, काया कड्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर र स्याफ्टिङ्ग सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउनेछ ।

तर अर्को गाउँपालिका वा नगरपालिकासँगको सीमा नदी वा एक भन्दा बढी गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई समेटेर सञ्चालन हुने सेवा वा व्यवसायमा शुल्क लगाउँदा सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

47. सेवा शुल्क : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको कुनै सेवा उपयोग गरे बापत सम्बन्धित सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्नेछ :-

- (क) खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह र त्यस्तै अन्य सेवा सुवधा,
- (ख) फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइ, ढल निकास, सडक बत्ती जस्ता सेवा सुवधा,
- (ग) शौचालय, पार्क, स्नानगृह, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, गेष्टहाउस, पर्यटकीय स्थल, छात्रवास (होस्टेल), हाट बजार, पशु बधशाला, शव दाहगृह, धोवीघाट र त्यस्तै अन्य सुवधा,
- (घ) सडक, बस पार्क, ढल, पुल, पेटी, चोक, गल्ली, नाली, बत्ती जस्ता सेवा,
- (ङ) अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै वषयको मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा,
- (च) सफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा ।

(२) गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उपदफा (१) मा उल्लिखित सेवा सुबिधा उपलब्ध गराउने वा त्यस्तो सेवा सुबिधा उपयोग गरे बापत लाग्ने सेवा शुल्क उठाउने कार्य आफै गर्न वा व्यवस्थापन करार वा निजी क्षेत्र मार्फत गराउन सक्नेछ ।

48. कर, शुल्क वा दस्तुर लगाउन नपाउने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम कूटनीतिक नियोग वा कूटनीतिलाई कर नलाग्ने वषयमा कर लगाउन सक्ने छैन ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाका लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विश्व वद्व्यालय, सरकारी अस्पताल, सरकारी स्वास्थ्यका प्रतिष्ठान वा विकास समितिद्वारा वदेशबाट पैठारी भएका माल सामानमा कुनै पनि कर, शुल्क वा दस्तुर लगाउन पाउने छैन ।

(३) गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको अवधिभित्र सामुहिक आवास वा संयुक्त आवास अन्तर्गत निर्माण भएका आवास बिक्री नभई बाँकी रहेको स्टकमा एकीकृत सम्पत्ति कर लाग्ने छैन ।

तर त्यसरी बिक्री नभएको स्टकको कुनै प्रकारले उपयोग भएकोमा त्यस्तो स्टकमा कर लाग्नेछ ।

(४) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा गाउँपालिका वा नगरपालिकाको स्वीकृति लई निर्माण भएको संयुक्त आवास वा सामुहिक आवासको सामुहिक उपभोगमा रहने वेसमेण्ट, बगैँचा, पार्किङ तथा सडक क्षेत्रमा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाइने छैन ।

49. कर छुट : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सनातनदेखि सञ्चालन हुँदै आएका धार्मिक स्थललाई यस ऐन बमोजिम लाग्ने कर, शुल्क वा दस्तुर छुट दिन सक्नेछ ।

(२) कर छुट सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सङ्घीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

50. प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिकाको दोहोरो अधिकार क्षेत्रभित्रका कर निर्धारण, सङ्कलन तथा बाँडफाँड : (१) प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र रहेका देहायका करको दर निर्धारण र सङ्कलन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) सवारी साधन करको दर निर्धारण तथा सङ्कलन प्रदेशले गर्ने,
तर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा र इ-रिक्साको सवारी करको दर निर्धारण तथा सङ्कलन गरी आफ्नो कोषमा जम्मा गर्न सक्नेछ ।

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले निर्धारण गर्ने र सोको सङ्कलन गाउँपालिका वा नगरपालिकाले गर्ने,

(ग) वज्रापन करको दर निर्धारण र सङ्कलन गाउँपालिका वा नगरपालिकाले गर्ने,

(घ) मनोरञ्जन करको दर र सङ्कलन गर्ने तरिका प्रदेशले निर्धारण गर्ने र सोको सङ्कलन गाउँपालिका वा नगरपालिकाले गर्ने,

(ङ) पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण तथा सङ्कलन सम्बन्धमा देहाय बमोजिम गर्ने :-

(१) पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर प्रदेशले निर्धारण र सङ्कलन गर्ने,

(२) उद्यान, पार्क, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा, सङ्ग्रहालय जस्ता सम्पदा उपयोगको प्रवेश शुल्क

गाउँपालिका वा नगरपालिकाले निर्धारण र सङ्कलन गर्ने ।

(च) ढुङ्गा, गी, स्लेट, वालुवा, चुनढुङ्गा, खरीढुङ्गा, अभ्रख र दहत्तर बहत्तरमा प्राकृतिक स्रोत करको दर प्रदेशले निर्धारण गर्ने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले सङ्कलन गर्ने ।

(2) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखेको भए तापनि पर्वतारोहण शुल्क र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु आरक्षको प्रवेश शुल्कको निर्धारण र सङ्कलन नेपाल सरकारले व्यवस्था गरे बमोजिम हुनेछ ।

(3) प्रदेश र गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले यस दफा बमोजिम सङ्कलन गरेको राजश्व जम्मा गर्न प्रदेश स्तरमा एक कोष रहनेछ र सो कोषमा आफूले सङ्कलन गरेको राजश्व अलग अलग स्रोतको शीर्षक खुल्ने गरी जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(4) उपदफा (3) बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको राजश्व रकम सन्तुलन र पारदर्शी रूपमा बाँडफाँड गर्नको लागि देहायका आधार लनु पर्नेछ :-

- (क) राजश्व उत्पत्तिको आधार,
- (ख) राजश्व सङ्कलन लागत,
- (ग) प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले जनतालाई पुर्याउनु पर्ने सेवाको क्षेत्र,
- (घ) गरिबी, स्थानीय क्षेत्रगत असन्तुलन र असमानता न्यूनीकरण,
- (ङ) अन्य आयका आधारहरू।

51. राजश्व बाँडफाँड समितिको गठन : (१) प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिका बीच प्रत्येक दुई वर्षको लागि राजश्वको बाँडफाँड सम्बन्धी भार र आधारको वस्तुतीकरण तयार गर्न देहायको एक राजश्व बाँडफाँड समिति रहनेछ :-

- (क) प्रदेश सरकारको अर्थ सचिव -
संयोजक
- (ख) प्रदेश भित्रको गाउँपालिकाको एक जना अध्यक्ष र
नगरपालिकाको एक जना प्रमुख गरी नेपाल
सरकारले तोकेको दुईजना -
सदस्य
- (ग) प्रदेश भित्रको जिल्ला समन्वय समितिको

प्रमुखमध्येबाट नेपाल सरकारले तोकेको एकजना -
सदस्य

(घ) प्रदेश सरकारले तोकेको वषय वज्ञ -सदस्य

(२) राजश्व बाँडफाँड स मतिको बैठक सम्बन्धी कार्य व ध सो स मति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) राजश्व बाँफाँट स मतिका सदस्यले पाउने बैठक भत्ता, बैठकमा भाग लन आउँदा जाँदा पाउने दैनिक र भ्रमण भत्ता तथा वज्ञ सदस्यको पारिश्रमक र सु वधा प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा उल्लेख भए तापनि राजस्व बाँडफाँड स मति गठन नभएसम्म सो स मतिले गर्ने काम मन्त्रालयले गर्नेछ ।

52. राजस्व बाँडफाँड स मतिको स चवालय : (१) राजस्व बाँडफाँड स मतिको एक स चवालय रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको स चवालयको काम कर्तव्य र अ धकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) राजश्व बाँडफाँड सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रशोधन गर्ने,

(ख) राजश्वको भार र आधारको वस्तुतीकरणको अध्ययन र पुनरावलोकन गरी राजश्व बाँडफाँड स मतिमा पेश गर्ने,

(ग) राजश्व असुलीको अ भलेख अद्याव धक गर्ने,

(घ) राजश्व बाँडफाँड स मतिले निर्धारण गरेको राजश्व दुई महिना भन्ने प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिकामा पठाउने,

(ङ) राजश्व बाँडफाँडको रकम प्रवाह सम्बन्धी कार्यमा बैङ्क कङ्ग प्रणाली तथा सूचना प्रबि धको उपयोग गर्ने।

(३) राजश्व बाँडफाँड स मतिको वज्ञ सदस्यले उपदफा (१) बमोजिमको स चवालयको प्रमुखको रूपमा काम गर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको स चवालयको प्रशासनिक खर्चको लाग राजश्व बाँडफाँड स मतिले आवश्यक रकम छुट्याउनेछ र त्यस्तो स मतिको वज्ञ सदस्यको पारिश्रमक समेत सोही रकमबाट बेहोरिनेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको स चवालयको लाग आवश्यक पर्ने जनशक्ति प्रदेश अर्थ मन्त्रालयले उपलब्ध गराउनेछ ।

53. बजेट अनुमान स मति : (१) आन्तरिक आय, राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम, अनुदान, ऋण र अन्य आयबाट आगामी आर्थिक वर्षको लाग प्राप्त हुनसक्ने स्रोत साधनको अनुमान गरी त्यसको आधारमा बजेटको सीमा प्रक्षेपण तयार गर्न गाउँपालिका तथा नगरपालिकामा देहाय बमोजिमको एक बजेट अनुमान स मति रहनेछ :-

- (क) अध्यक्ष वा प्रमुख
-संयोजक
- (ख) उपाध्यक्ष वा उपप्रमुख -
सदस्य
- (ग) अध्यक्ष वा प्रमुखले कार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्येबाट
तोकेको महिला, दलित वा अल्पसङ्ख्यकबाट प्रतिनिधित्व हुने
गरी
तीन जना -
सदस्य
- (घ) कार्यकारी अधिकृत -
सदस्य
- (ङ) गाउँपालिका वा नगरपालिकामा योजना हेर्ने महाशाखा वा
शाखा प्रमुख - सदस्य-
सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिम सदस्य तोक्दा अध्यक्ष वा प्रमुखले आफू सम्वद्ध राजनीतिक दल बाहेकको सदस्यलाई तोक्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको स मतिमा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित कर्मचारी र वषय वज्रलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको स मतिको बैठक सम्बन्धी कार्यवध सो स मति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको स मतिले आफ्नो कार्य प्रत्येक वर्षको पुष महिना भन्ना गरिसक्नु पर्नेछ र सो अनुसार बजेट प्रक्षेपण गर्दा आगामी आर्थिक वर्षपछिको थप दुई वर्षको समेत गर्नु पर्नेछ ।

(६) कार्यकारी अधिकृतले उपदफा (१) बमोजिम तयार भएको आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा प्रत्येक वर्षको माघ पन्ध्र गते भन्ना गाउँपालिका वा

नगरपालिकाका वषयगत महाशाखा, शाखा तथा वडा समितिलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम प्राप्त बजेट सीमा भन्ने र्ही वषयगत महाशाखा, शाखा तथा वडा समितिले गाउँपालिका वा नगरपालिकाको योजना, आयोजना, कार्यक्रम र अनुमानित बजेट तर्जुमा गरी कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

54. ऋण लन सक्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वत्त आयोगको सफारिसको सीमा भन्ने र्ही सम्बन्धित सभाबाट स्वीकृत गराई पूँजीगत कार्यको लाग आन्तरिक ऋण लन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको ऋण पच्चीस वर्षभन्दा बढी अवधको लाग लन सक्ने छैन ।

(३) नेपाल सरकारबाट प्राप्त ऋण वा नेपाल सरकार जमानी भई लएको ऋण सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले निर्धारित अवध भन्ने चुक्ता नगरेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउने अनुदानबाट कर्ग गरी सो रकम प्राप्त गर्न वा ऋण भुक्तानी गरिदिनेछ ।

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले ऋण लने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सङ्घीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-10

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली

55. स्थानीय सञ्चित कोष : (१) प्रत्येक गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आफ्नो एउटा स्थानीय सञ्चित कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन् :-

- (क) आफूले उठाएको राजश्व तथा आयबाट प्राप्त रकम,
- (ख) राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम,
- (ग) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा अन्य रकम,
- (घ) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा अन्य रकम,
- (ङ) कुनै व्यक्ति, सङ्घ वा संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- (च) वदेशी सरकार, निकाय, सङ्घ संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,
- (छ) आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त रकम,

(ज) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (च) बमोजिमको रकम लनु अघि सङ्घीय अर्थ मन्त्रालयको पूर्व स्वीकृति लनु पर्नेछ ।

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको कोषमा जम्मा हुन आउने सबै रकम कुनै बैंकमा खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको रकम खर्च गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कानून बनाउँदा देहाय बमोजिमका रकम बाहेक अन्य रकम सो कोषबाट खर्च गर्न नसक्ने गरी बनाउनु पर्नेछ :-

(क) सभाले सञ्चित कोषबाट खर्च गर्ने गरी स्वीकृत गरेको वार्षिक बजेट बमोजिमको रकम,

(ख) वार्षिक बजेट वचारा धन रहेको अवस्थामा दैनिक कार्य सञ्चालनको लागे पेशकीका रूपमा त्यसरी वचाराधीन बजेटमा वनियोजित व्यय रकमको बढीमा एक तृतीयांश रकम,

(ग) अदालतको फैसला बमोजिम गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तिर्नु वा बुझाउनुपर्ने रकम,

(घ) दफा ५६ बमोजिमको आकस्मिक कोषको लागे सभाले तोकेदिएको रकम,

(ङ) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले लएको ऋणको तिर्नु पर्ने सावाँ तथा व्याजको रकम ।

56. आकस्मिक कोष : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीय कानून बमोजिम आकस्मिक कोष स्थापना गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

57. बजेट पेश र पारित गर्ने : (१) प्रमुख वा अध्यक्षले आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्यय (बजेट) को अनुमान कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराई सभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको वार्षिक राजस्व र व्ययमा गत आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको यथार्थ ववरण, चालू आर्थिक वर्षको अन्तिम सम्ममा हुने आम्दानी र खर्चको संशोधित अनुमान तथा आगामी आर्थिक वर्षको योजना तथा कार्यक्रम र आय व्ययको अनुमानित ववरण खुलाउनु पर्नेछ ।

(३) सभाले उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको बजेटमाथि कार्यता लका बनाई पन्ध्र दिन भित्र छलफलको काम सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम छलफल सम्पन्न भएपछि सभाले बजेट पारित गर्न वा सुझाव सहित कार्यपा लकामा पठाउन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सुझाव सहित प्राप्त भएको बजेट उपर कार्यपा लकाले पुनर्वचार गरी आवश्यक परिमार्जन सहित वा परिमार्जन गर्नु पर्ने नदेखिएमा कारणसहित सभामा पाँच दिन भित्र पुनः पेश गर्नु पर्नेछ ।

(६) सभाले उपदफा (१) वा (५) बमोजिम पेश भएको बजेट असार मसान्त भित्र पारित गरिसक्नु पर्नेछ ।

(७) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पहिलो निर्वाचनबाट गठन भएको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाका पदाधिकारीले पद वहाली गरेको दुई महिना भित्र बजेट पेश गर्न र पारित गर्न बाधा परेको मानिने छैन ।

(८) बजेट सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

58. आर्थिक वर्ष र आय व्ययको लेखा : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले प्रत्येक वर्षको साउन एक गतेदेखि आगामी वर्षको असार मसान्तसम्मको अवधलाई आर्थिक वर्ष कायम गरी आय र व्ययको हिसाब राख्नु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिमको आय र व्ययको वर्गीकरण तथा खर्च शीर्षक सम्बन्धी व्यवस्था अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (२) बमोजिमको व्यवस्था अवलम्बन गर्दा मूल शीर्षकमा फरक नपर्ने गरी आय तथा व्ययको थप वर्गीकरण गर्न सक्नेछ ।

59. खर्च गर्ने अख्तियारी र कार्यवध : (१) सभाबाट बजेट स्वीकृत भएको सात दिन भित्र प्रमुख वा अध्यक्षले कार्यकारी अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अख्तियारी प्राप्त भएको पन्ध्र दिन भित्र कार्यकारी अधिकृतले सम्बन्धित महाशाखा वा शाखा प्रमुख र वडा सचिवलाई कार्यक्रम र बजेटसहित प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्ने अख्तियारी दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम अख्तियारी प्राप्त भएको रकम स्वीकृत बजेटको परिधि भित्र रही प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्ने, लेखा राख्ने वा राख्न लगाउने, लेखापरीक्षण गराउने, बेरुजु फछ्यौट गर्ने समेतको लेखा सम्बन्धी सम्पूर्ण उत्तरदायित्व अख्तियार प्राप्त अधिकारीको हुनेछ ।

(४) अध्यक्ष वा प्रमुख आफैले खाता सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।

(5) कार्यकारी अ धकृतले स्वीकृत बजेट खर्च गर्दा नियमतता, मतव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्य कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मलाउनु पर्नेछ ।

(6) कार्यपालकाले सभाबाट स्वीकृत सीमा र शीर्षक बाहिर गई बजेट खर्च गर्न पाउने छैन ।

60. सार्वजनिक खरिद गर्ने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सार्वजनिक खरिद गर्नु पर्दा सङ्घीय सार्वजनिक खरिद ऐन बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको ऐनको अधीनमा रही गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सार्वजनिक खरिद नियमावली बनाई लागू गर्नु सक्नेछ ।

61. सञ्चित कोषमा जम्मा हुने : एक आर्थिक वर्षमा खर्च हुन नसकी बाँकी रहेको रकम आर्थिक वर्षको अन्त्यमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा स्वतः जम्मा (ट्रान्सफर) हुनेछ ।

62. कारोबारको लेखा : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको कारोबार, आय व्ययको लेखा प्रणाली तथा राजश्व र खर्च शीर्षकको वर्गीकरण तो कए बमोजिम हुनेछ ।

(२) स्थानीय तहले आफ्नो कारोबारको लेखा महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको सफारिसमा महालेखा परीक्षकबाट स्वीकृत भए बमोजिमको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ ।

(३) कार्यकारी अ धकृतले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको कोषबाट खर्च भएको रकमको चौमासक प्रगति त्यस्तो अवध समाप्त भएको पन्ध्र दिन भित्र कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) गाउँपालिका, नगरपालिका तथा वडा कार्यालले आफ्नो आय र व्ययको ववरण प्रत्येक महिनाको सात गते भित्र सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(५) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीय सञ्चित कोषमा भएको आय व्ययको चौमासक शीर्षकगत ववरण तयार गरी सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय, प्रदेश अर्थ मन्त्रालय, मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वत्त आयोगमा पठाउनु पर्नेछ ।

(६) स्थानीय तहको आय व्ययको लेखा राख्ने जिम्मेवारी पाएको पदाधिकारीले ठीकसँग लेखा नराखेको कारणबाट नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहलाई कुनै कसमको हानि नोक्सानी तथा क्षति हुन गएमा त्यसरी पर्न गएको हानि नोक्सानी त्यस्तो हानि निक्सानी गर्ने पदाधिकारीबाट असुल उपर गर्नु पर्नेछ ।

63. लेखा परीक्षण : (१) स्थानीय तहले आफ्नो आय तथा व्ययको अन्तिम लेखा परीक्षण महालेखा परीक्षकबाट गराउनु पर्नेछ ।

(२) स्थानीय तहले कानून बमोजिम आफ्नो आय र व्ययको आन्तरिक लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम आन्तरिक लेखा परीक्षणले आँल्याएका कै फयत सम्बन्धित अ धकारीले अन्तिम लेखा परीक्षण हुनुभन्दा अगावै सम्परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम गरिएको आन्तरिक लेखा परीक्षणको एक प्रति अन्तिम लेखा परीक्षणका ला ग खटिने डोर वा महालेखा परीक्षकले तोकेको व्यक्ति वा निकायलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

64. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयन गर्नु पर्ने : (१) स्थानीय तहले आफ्नो कार्यालयबाट सम्पादन गरिने कार्य मतव्ययी, प्रभावकारी र कार्यदक्षतापूर्ण ढङ्गबाट सम्पादन गर्न, वत्तीय प्रतिवेदन प्रणालीलाई वश्वसनीय बनाउन तथा प्रच लत कानून बमोजिम कार्य सम्पादन गर्न आ-आफ्ना कामको प्रकृति अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गर्दा कामको प्रकृति अनुरूप जो खम क्षेत्रको पहिचान, नियन्त्रणको वातावरण, सूचनाको आदान प्रदान, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन जस्ता वषयलाई समेत समेट्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अनुगमन गर्नको ला ग गाउँपालका वा नगरपालकाको अध्यक्ष, प्रमुख वा जिल्ला समन्वय स मतिको प्रमुख आफैले वा जिम्मेवार अ धकारी तोकी अनुगमन गर्ने व्यवस्था मलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम गरिएको अनुगमनबाट दे खएका त्रुटिलाई सुधार गरी आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने जिम्मेवारी सम्बन्धित अध्यक्ष, प्रमुख वा जिल्ला समन्वय स मतिको प्रमुखको हुनेछ ।

65. रकमान्तर : कार्यपालकाले स्वीकृत वा र्षक बजेटको अधीनमा रही एक शीर्षकबाट अर्को शीर्षकमा बीस प्रतिशतमा नबढाई रकमान्तर गर्न सक्नेछ ।

66. स्थानीय राजस्व परामर्श स मति : (१) कार्यपालकाले राजश्व सम्बन्धी परामर्शको ला ग अध्यक्ष, प्रमुख वा निजले तोकेको सदस्यको संयोजकत्वमा सरोकारवाला समेतको सहभागीता रहने गरी एक स्थानीय राजश्व परामर्श स मति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने राजश्व परामर्श स मतिको कार्यक्षेत्र तथा अन्य काम, कर्तव्य र अ धकार कार्यपालकाले त्यस्तो स मति गठन गर्दाको अवस्थामा तोके बमोजिम हुनेछ ।

67. सूचना प्रवधको प्रयोग : मन्त्रालयले स्थानीय तहको आर्थिक कार्य प्रणाली र प्रशासनिक काम कारबाहीमा एकरूपता कायम गर्न तथा पारदर्शिता र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्न त्यस्तो क्षेत्रमा प्रयोग गर्नु पर्ने सूचना प्रवधको ढाँचा तोक्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-11

प्रशासकीय सङ्गठन र कर्मचारी व्यवस्था

68. कार्यालय : गाउँपालिका, नगरपालिका तथा वडा समितिको कार्यालय त्यस्तो गाउँपालिका, नगरपालिका वा वडाको केन्द्र रहेको स्थानमा रहनेछ ।
69. कार्यालयको छाप : स्थानीय तहले नेपालको निशान छाप प्रयोग गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो छापको तल्लो कनारामा आफ्नो नाम उल्लेख गर्न सक्नेछ ।
70. प्रशासकीय सङ्गठन र कर्मचारी दरबन्दी : (1) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आफ्नो कार्यबोझ, राजश्व क्षमता, खर्चको आकार, स्थानीय आवश्यकता र वशष्टता समेतलाई ध्यानमा राखी सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षणका आधारमा गाउँपालिका वा नगरपालिकामा वषयगत शाखा वा महाशाखा रहेको सङ्गठन संरचना कायम गर्नु पर्नेछ ।

(2) उपदफा (१) बमोजिमको सङ्गठन संरचनामा हरेक वडाको सङ्गठन संरचना समेत समावेश भएको हुनु पर्नेछ ।

(3) कार्यकारी अधिकृतले गाउँपालिका वा नगरपालिकाको अधिकारक्षेत्र तथा कार्यबोझ समेतको वश्लेषण गरी सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षणको आधारमा स्थायी प्रकृतिको कामको लाग आवश्यक पर्ने तथा सेवा करारबाट लड्ने कर्मचारीको दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्नु पर्नेछ ।

(4) उपदफा (3) बमोजिम कर्मचारीको दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्दा स्थायी कर्मचारीको लाग चाहिने तलब, भत्ता, सञ्चय कोष की रकम, योगदानमा आधारित उपदान वा निवृत्तभरण, औषध उपचार सम्बन्धित वडा जस्ता सेवा सुवधाको लाग लाग्ने खर्च व्यहोर्ने स्रोत समेतको वश्लेषण गरी त्यस्तो खर्च सुनिश्चित हुने गरी मात्र दरबन्दी प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ ।

(5) स्थानीय तहको सेवा सञ्चालनको लाग अस्थायी दरबन्दी सर्जना गर्न सक्ने छैन ।

(६) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षणको आधारमा कुनै कार्य सम्पादन गर्न विशेषज्ञ सेवा आवश्यक पर्ने भई सेवा करारबाट कार्य सम्पादन गर्दा उपयुक्त र प्रभावकारी हुने देखेमा सेवा करारबाट त्यस्तो कार्य गर्न सक्नेछ।

(७) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले नगर प्रहरीको स्वीकृत दरबन्दीमा खुल्ला प्रतिस्पर्धाको आधारमा एक पटकमा पाँच वर्षसम्मको लागू सेवा करारमा नगर प्रहरी नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(८) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा उल्लेख भएको भए तापनि स्थानीय तहले सवारी चालक, कार्यालय सहयोगी र सरसफाई सम्बन्धी सेवाको व्यवस्था सेवा करारबाट मात्र गर्नु पर्नेछ ।

(९) उपदफा (६), (७) र (८) बमोजिम सेवा करारबाट नियुक्त गरिएका कर्मचारीको पारिश्रमिक तथा अन्य सुवधा सोही करारमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(१०) यस दफा बमोजिम तयार गरेको सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण प्रतिवेदन सभाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

71. कार्यकारी अधकृत सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको प्रशासकीय

प्रमुखको रूपमा काम गर्न एक कार्यकारी अधकृत रहनेछ ।

(२) स्थानीय कानूनद्वारा कार्यकारी अधकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार नतोकेसम्मको लागू कार्यकारी अधकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) सभा र कार्यपालिकाको सचिवको रूपमा कार्य गर्ने,
- (ख) सभा र कार्यपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ग) अध्यक्ष वा प्रमुखको निर्देशनमा वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
- (घ) कोष तथा आर्थिक कारोबारको हिसाव तथा अभिलेख दुरुस्त राख्ने, राख्न लगाउने, लेखा परीक्षण गराउने तथा बेरुजु फछ्यौट गर्ने, गराउने,
- (ङ) आयोजनाहरूको फरफारकका लागू प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्ने,

- (च) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको चलअचल सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने, लगत राख्ने तथा अद्यावधक गर्ने, गराउने,
- (छ) अध्यक्ष वा प्रमुखको निर्देशनमा कार्यपालिका तथा सभाको बैठक बोलाउने र बैठक सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
- (ज) कार्यपालिकाको निर्णय प्रमाणित गर्ने र सभा र कार्यपालिकाको निर्णयको अभिलेख सुरक्षित गर्ने,
- (झ) न्यायिक समितिबाट भएको मलापत्र तथा निर्णय सम्बन्धी मसल संरक्षण गर्ने, गराउने,
- (ञ) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको प्रशासकीय तथा आर्थिक नियन्त्रण गर्ने,
- (ट) सार्वजनिक खरिद योजना तयार गरी खरिद सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- (ठ) सभा वा कार्यपालिकाले तोकेको अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

(३) कार्यकारी अधकृतको नियुक्ति कानून बमोजिम हुनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम कार्यकारी अधकृत नियुक्ति नभएसम्मको लागि नेपाल सरकारले निजामती सेवाको कुनै अधकृत कर्मचारीलाई कार्यकारी अधकृतको रूपमा काम गर्न खटाउनेछ ।

72. कर्मचारी समायोजन : (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्थानीय तहमा कर्मचारी समायोजन सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित सङ्घीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कर्मचारी समायोजन नभएसम्मको लागि नेपाल सरकारले निजामती सेवा तथा स्थानीय तहमा कार्यरत कुनै कर्मचारीलाई स्थानीय तहमा कामकाज गर्न खटाउन सक्नेछ ।

73. स्थानीय सेवाको गठन तथा कर्मचारी नियुक्ति र सेवाको शर्त : (१) स्थानीय सेवाको गठन, सञ्चालन, व्यवस्थापन, सेवाको शर्त तथा सुवधा स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) स्थानीय सेवाको स्थायी दरबन्दीको पदमा प्रदेश लोकसेवा आयोगले छनौट गरी सफारिस गरेको उम्मेदवारलाई मात्र नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।

(३) सङ्घ तथा प्रदेशले स्थानीय सेवाका कर्मचारीको अभिलेख तथा ववरण माग गरेमा त्यस्तो अभिलेख तथा ववरण उपलब्ध गराउनु स्थानीय तहको कर्तव्य हुनेछ ।

74. कर्मचारीको तलब : स्थानीय सेवाका कर्मचारीको शुरु तलब स्केल प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ र त्यसरी प्रदेश सरकारले नतोकेसम्म मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।
75. काजमा पठाउन सक्ने : नेपाल सरकारले स्थानीय तहको मागको आधारमा उपयुक्त देखेमा बढीमा दुई वर्षको ला ग स्थानीय तहबाटै तलवभत्ता खाने गरी निजामती सेवाको कुनै कर्मचारीलाई काजमा खटाउन सक्नेछ ।
76. तहगत प्रणाली अपनाउने : स्थानीय तहले स्थानीय सेवाको गठन, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्दा वर्गीकरणमा आधारित तहगत प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
77. अवकास कोषको व्यवस्था : (१) स्थानीय तहले स्थानीय सेवाका कर्मचारीले निजको सेवा शर्त सम्बन्धी कानून बमोजिम अवकास हुँदा प्राप्त गर्ने योगदानमा आधारित उपदान वा निवृत्तभरण, औषध उपचार लगायतका सुबिधा उपलब्ध गराउनका ला ग एक अवकास कोष स्थापना गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा स्थानीय तहले आफ्नो दरबन्दीमा कार्यरत प्रत्येक कर्मचारीले खाईपाई आएको मा सक तलबबाट दश प्रतिशत रकम क । गरी सो रकममा निजले खाईपाई आएको तलबको बाह्र प्रतिशत हुन आउने रकम थप गरी जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(३) स्थानीय सेवाका कर्मचारी अवकास हुँदा कानून बमोजिम पाउने योगदानमा आधारित उपदान वा निवृत्तभरण, औषध उपचार लगायतका सबै सुबिधा उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) अवकाश कोष सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तो कए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-12

जिल्ला सभा सम्बन्धी व्यवस्था

78. जिल्ला सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) संवधानको धारा २२० को उपधारा (७) मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त जिल्ला सभाको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) जिल्ला भत्रका गाउँपा लका वा नगरपा लकाबीचको वकास निर्माणका वषय पहिचान गर्न तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (ख) जिल्ला भत्र सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालत वकास निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रमको ववरण तयार गरी त्यस्ता कार्यक्रमको व्यवस्थापनका व भन्न चरणमा अनुगमन गर्ने, त्यस्ता कार्यक्रमको प्रतिफलका सम्बन्धमा क्षेत्र वा समुदायगत, वषयक्षेत्रगत र पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्न आवश्यक सुझाव वा मार्गदर्शन दिने र त्यसरी दिएका सुझाव वा मार्गदर्शनलाई सार्वजनिक गर्ने,
- (ग) जिल्ला भत्रका गाउँपा लका तथा नगरपा लकाको क्षमता वकासको ला ग प्रदेश तथा सङ्घसँग समन्वय गर्ने,
- (घ) जिल्लामा रहने सङ्घीय वा प्रदेश सरकारी कार्यालय र गाउँपा लका तथा नगरपा लकाबीच समन्वय गर्ने,
- (ङ) जिल्ला भत्रका गाउँपा लका र नगरपा लकाबीच कुनै ववाद उत्पन्न भएमा सो को समाधानका ला ग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने।

(२) जिल्ला सभाले गर्ने काम जिल्ला समन्वय स मतिको नाममा हुनेछ ।

(३) जिल्ला सभाले आफ्नो अ धकारक्षेत्रका वषयमा वा र्षक कार्यक्रम तथा बजेट बनाई जिल्ला सभाबाट पारित गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।

79. जिल्ला सभाको बजेट : (१) जिल्ला सभालाई आवश्यक पर्ने बजेट नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) जिल्ला समन्वय स मतिका सदस्यले पाउने सुबिधा उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त हुने बजेटबाट व्यहोरिनेछ ।

80. जिल्ला समन्वय अ धकारी तथा कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था : (१) जिल्ला सभाको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न एक जिल्ला समन्वय अ धकारी रहनेछ ।

(२) जिल्ला समन्वय अ धकारीको काम, कर्तव्य र अ धकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) जिल्ला सभा र जिल्ला समन्वय स मतिको स चवको रूपमा काम गर्ने,

- (ख) जिल्ला समन्वय समितिको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ग) जिल्लास्थित सङ्घ र प्रदेश सरकारका कार्यालय तथा स्थानीय तहबीच समन्वय गर्ने गराउने,
- (घ) जिल्ला सभाको आर्थिक कारोबारको हिसाव अभिलेख दुरुस्त राख्ने, लेखा परीक्षण गराउने, बेरुजु फछ्यौट गराउने तथा वेरुजु मनाहको प्रस्ताव तयार गरी जिल्ला समन्वय समितिमा पेश गर्ने,
- (ङ) जिल्ला सभाको चल अचल सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने, लगत राख्ने तथा अद्यावधक गर्ने, गराउने,
- (च) जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुखको निर्देशनमा जिल्ला समन्वय समिति तथा सभाको बैठक बोलाउने, निर्णयको माइन्सूट गर्ने, निर्णय प्रमाणित गर्ने र बैठक सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
- (छ) जिल्ला साभाले गर्नु पर्ने खरिद सम्बन्धी योजना तयार गरी खरिद कार्य गर्ने, गराउने,
- (ज) जिल्ला सभा, जिल्ला समन्वय समिति वा जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुखले तोकेका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(३) नेपाल सरकारले जिल्ला समन्वय अधिकारीको रूपमा काम गर्न निजामती सेवाको कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई खटाउनेछ ।

(४) जिल्ला समन्वय समितिले आफ्नो कार्यबोझको आधारमा सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणका आधारमा स्थायी प्रकृतिको कामको लाग आवश्यक पर्ने तथा सेवा करारबाट लइने कर्मचारीको दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम कर्मचारीको दरबन्दीको प्रस्ताव तयार गर्दा स्थायी कर्मचारीको लाग चाहिने तलब, भत्ता, सञ्चय कोष की रकम, योगदानमा आधारित उपदान वा निवृत्तभरण, औषध उपचार सम्बन्धित वदा जस्ता सेवा सुवधाको लाग लाग्ने खर्च व्यहोर्ने स्रोत समेतको वश्लेषण गरी त्यस्तो खर्च सुनिश्चित हुने गरी मात्र दरबन्दी प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ ।

81. जिल्ला सभासँगको समन्वयमा कार्य गर्ने : जिल्लामा रहेका नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारका कार्यालयले जिल्ला समन्वय समितिसँग समन्वय गरी कार्य गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-13

स्थानीय तहको सम्पत्तिको संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

82. गाउँपालिका तथा नगरपालिका क्षेत्र भित्रको सम्पत्तिको संरक्षण : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको देहायको सम्पत्तिको रेखदेख, मर्मत सम्भार तथा अन्य प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ :-

- (क) सरकारी, सामुदायिक तथा सार्वजनिक सम्पत्ति,
- (ख) आफ्नो कोषबाट बनेको, खरिद भएको वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, कुनै संस्था वा व्यक्तिले दिएको सम्पत्ति,
- (ख) ढल, नाला, पुल, पोखरी, धार्मिक स्थल, पाटी, पौवा, घर, कुवा, धारा, ईनार, गौचर, पानीघाट, निकास, चोक, गल्ली, सडक, बाटो र सडकका दायो बायाँका रुख,
- (ग) आफ्नो स्वा मत्वमा रहेका भवन, जग्गा, पार्क, उद्यान, बसपार्क वा अन्य संरचना,
- (घ) राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा राष्ट्रिय वन बाहेक आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रको अन्य वन,
- (ङ) संवधान र प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको क्षेत्राधिकार बाहेकको अन्य प्राकृतिक सम्पदा ।

(२) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको सार्वजनिक तथा सामुदायिक सम्पत्ति बेचबिखन गर्न वा अरु कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्न वा लजमा दिन पाउने छैन ।

(३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो नाममा रहेको अचल सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति नलाई बेचबिखन गर्न वा अरु कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्न पाउने छैन ।

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको सम्पत्तिको अद्यावधक अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

83. जिल्ला सभाको सम्पत्तिको संरक्षण : (१) जिल्ला सभाको क्षेत्र भित्रको देहायका सम्पत्ति उपर जिल्ला सभाको हक हुनेछ र जिल्ला सभाले त्यस्तो सम्पत्तिको रेखदेख, मर्मत र सम्भार तथा अन्य प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ :-

(क) जिल्ला सभाको स्वा मत्वमा भएको वा जिल्ला सभाको कोषबाट खरिद वा निर्माण गरेको जग्गा, भवन, सवारी साधन, मे सन, औजार लगायतका सम्पत्ति,

(ख) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा कुनै संस्था वा व्यक्तिबाट हक हस्तान्तरण भई प्राप्त हुने सम्पत्ति।

(२) जिल्ला सभाले उपदफा (१) बमोजिमको सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति न लई बेचबिखन गर्न वा अरु कुनै व्यहोरा ले हक हस्तान्तरण गर्न पाउने छैन ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा उल्लेख भएको भए तापनि जिल्ला सभाको उपयोगको ला ग बढी हुने दे खएको वा जिल्ला सभाले सफारिस गरेको कुनै सम्पत्ति मन्त्रालयले कुनै गाउँपा लका वा नगरपा लका वा अन्य सरकारी निकायलाई उपभोग गर्नका ला ग उपलब्ध गराउन वा हक हस्तान्तरण गर्न बाधा पर्ने छैन ।

तर जग्गा वा भवनको हक हस्तान्तरण गर्दा नेपाल सरकारबाट निर्णय भएको हुनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-14

वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र सम्बन्धी व्यवस्था

84. वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र कायम गर्न सक्ने : (१) नेपाल सरकारले सामाजिक, सांस्कृतिक संरक्षण वा आर्थिक वकासको ला ग प्रदेश सरकारको परामर्शमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कुनै गाउँपा लका वा नगरपा लका वा सो को कुनै वडालाई वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र कायम गर्न सक्नेछ ।

(2) उपदफा (१) बमोजिम वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र कायम गर्दा देहायका आधार लनु पर्नेछ :-

(क) वशेष क्षेत्रको ला ग

(1) यातायात तथा अन्य पूर्वाधारको अभावको कारण भौगोलिक रूपमा दुर्गम रहेको,

(2) गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसङ्ख्याको प्रतिशत र गरिबीको वषमता राष्ट्रिय औषतभन्दा बढी रहेको,

(3) आर्थिक र सामाजिक रूपले पछा डएका समुदायको बाहुल्य रहेको,

- (4) नेपाल सरकारले उपयुक्त ठानेको अन्य कुनै आधार ।
- (ख) संरक्षित क्षेत्रको लाग
- (1) अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत वा लोपोन्मुख समुदायको बसोबास रहेको,
- (2) उपखण्ड (१) बमोजिमको समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक विकास सूचकाङ्क राष्ट्रिय औषतभन्दा कम रहेको,
- (3) नेपाल सरकारले उपयुक्त ठानेको अन्य कुनै आधार ।
- (ग) स्वायत्त क्षेत्रको लाग
- (1) एकै भाषा वा संस्कृति भएका समुदायको सघन उपस्थिति र बाहुल्यता रहेको,
- (2) उपखण्ड (१) बमोजिमको समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक विकास सूचकाङ्क राष्ट्रिय औषतभन्दा कम रहेको,
- (3) नेपाल सरकारले उपयुक्त ठानेको अन्य कुनै आधार ।
85. वशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने : दफा ८४ बमोजिम कायम गरेको वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको विकासको लाग नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले वशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वा त्यसका लाग थप बजेट उपलब्ध गराउन सक्नेछ।
86. वशेष कार्यक्रम गर्दा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा गर्ने : नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले वशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रमा वशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सम्बन्धित जिल्ला सभा, गाउँपालिका तथा नगरपालिकासँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-१५

व वध

87. स्थानीय कानून बनाउने : (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका वषयमा ऐन बनाउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम बनाइएको ऐनको अधीनमा रही कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार नियम, निर्देशिका, कार्यवध र मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।
- (३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) र (२) बमोजिम बनाएको कानून आधिकारिक रूपमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) बमोजिम बनाएको कानून गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारमा पठाउनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम कुनै कानून प्रकाशन नभएसम्म त्यस्तो कानून लागू हुने छैन ।

८८. सफारिस गर्न सक्ने : प्रचलित कानूनले कुनै वषयमा सफारिस गर्नको लागि कुनै निकाय तोकेकोमा बाहेक अन्य जुनसुकै वषयमा सफारिस गर्ने अधिकार कार्यपालिकालाई हुनेछ ।
८९. सम्पत्ति, दायित्व तथा बजेटको स्थानान्तरण : नेपाल सरकारका वषयगत मन्त्रालयले संवधान र यस ऐन बमोजिम गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई प्राप्त अधिकारलाई आधार मानी यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले छ महिनाभित्र आफु मातहतका निकायहरूको संगठनात्मक संरचना पुनरावलोकन गरी गाउँपालिका वा नगरपालिकाको कार्य जिम्मेवारी अनुसार सम्बन्धित निकायको नाममा रहेको सम्पत्ति, दायित्व तथा बजेट सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकामा स्थानान्तरण हुने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
९०. प्रदेश समन्वय परिषद् : (१) प्रदेश तथा स्थानीय तहले गर्ने काम कारबाहीमा नीतिगत सामञ्जस्यता, योजना व्यवस्थापनमा रणनीतिक साझेदारी, साझा अधिकारक्षेत्रको प्रयोग, प्राकृतिक स्रोत साधनको उपयोग र बाँडफाँड सम्बन्धी वषयमा प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय कायम गर्न एक प्रदेश समन्वय परिषद् रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परिषद्मा देहायका पदाधिकारीहरू रहनेछन् :-

(क)	मुख्य मन्त्री	-	
	संयोजक		
(ख)	प्रदेश सरकारका मन्त्रीहरू	-	सदस्य
(ग)	प्रदेशको मुख्य सचिव	-	सदस्य
(घ)	प्रदेश सरकारका सचिवहरू	-	सदस्य
(ङ)	प्रदेशभित्रका जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख	-	सदस्य
(च)	प्रदेशभित्रका गाउँपालिकाका अध्यक्ष र नगरपालिकाका प्रमुख		-सदस्य
(छ)	सचिव, प्रदेश सरकारको स्थानीय तह हेर्ने मन्त्रालय	-	
	सदस्य-सचिव		

(३) उपदफा (२) बमोजिमको समतिमा मन्त्रालयका पदा धकारी तथा वज्रलाई पर्यवेक्षकको रूपमा आमन्त्रण गर्न स कनेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमको परिषद्को बैठक सम्बन्धी कार्य व ध सो परिषद् आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

91. सहयोग गर्नु पर्ने : (१) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले गाउँपालका वा नगरपालकालाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नु पर्नेछ :-

- (क) गाउँपालका तथा नगरपालकाको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रया प्रारम्भ हुने समय अगावै सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारको बजेट सीमा र राष्ट्रिय तथा प्रदेशको प्राथमकता, मापदण्ड सहितको मार्गदर्शन उपलब्ध गराउने,
- (ख) गाउँपालका तथा नगरपालकाको अधकारक्षेत्रको वषयसँग सम्बन्धित समानान्तर कार्यालय खारेज गरी गाउँपालका तथा नगरपालकाको वषयगत इकाई वा शाखाको क्षमता वकास गर्ने,
- (ग) वषयगत मन्त्रालयको अधकार क्षेत्र भत्रका गाउँपालका वा नगरपालकामा कार्यान्वयन हुने योजना गाउँपालका वा नगरपालकाको समन्वयमा सञ्चालन गर्ने,
- (घ) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको अधकार क्षेत्र भत्रका कुनै योजना गाउँपालका वा नगरपालकाबाट कार्यान्वयन गर्दा बढी प्रभावकारी हुने देखएमा गाउँपालका वा नगरपालकाबाट कार्यान्वयन गर्ने, गराउने व्यवस्था मलाई सो योजनाको लाग छुट्याइएको बजेट र अन्य स्रोत समेत त्यस्तो गाउँपालका वा नगरपालकालाई उपलब्ध गराउने,
- (ङ) गाउँपालका तथा नगरपालकाको लाग आवश्यक नमूना कानूनको ढाँचा तयार गरी उपलब्ध गराउने,
- (च) गाउँपालका तथा नगरपालकाको निर्णय कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने,
- (छ) गाउँपालका तथा नगरपालकाको सशक्तीकरण गर्न अन्य आवश्यक काम गर्ने ।

92. स्थानीय तह महासङ्घको गठन : (१) स्थानीय शासनलाई सुदृढ गर्ने प्रक्रियामा संवाद, सहजीकरण र समन्वय गर्न सङ्घीय कानून बमोजिम एक स्थानीय तह महासङ्घ गठन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने महासङ्घको आयश्रोत र कार्य प्रणाली पारदर्शी हुनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको महासङ्घले मन्त्रालयबाट माग भएको ववरण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
93. सपथ : (१) अध्यक्ष तथा प्रमुखले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्नु अगावै निर्वाचन भएको सात दिन भित्र अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित जिल्ला न्यायाधीशसमक्ष पद तथा गोपनीयताको सपथ लनु पर्नेछ ।
- (२) उपाध्यक्ष, उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष र सभाका सदस्यले अध्यक्ष वा प्रमुखले शपथ लएको सात दिन भित्र सम्बन्धित अध्यक्ष वा प्रमुखसमक्ष अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा पद तथा गोपनीयताको सपथ लनु पर्नेछ ।
- (३) जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुखले आफ्नो कार्यभार सम्हाल्नु अगावै निर्वाचन भएको सात दिन भित्र सम्बन्धित जिल्ला न्यायाधीशसमक्ष तथा जिल्ला समन्वय समितिको उपप्रमुख र सदस्यले जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुखले सपथ लएको सात दिन भित्र सम्बन्धित जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुखसमक्ष अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा पद तथा गोपनीयताको सपथ ग्रहण गर्नु पर्नेछ ।
94. सम्पत्ति ववरण पेश गर्ने : (१) सदस्यले पद धारण गरेको र प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले साठी दिन भित्र आफ्नो र आफ्नो परिवारको सदस्यको नाममा रहेको चल अचल सम्पत्तिको स्रोत वा निस्सासहितको अद्यावधक ववरण प्रचलित कानूनले तोकेको ढाँचामा सम्बन्धित स्थानीय तहमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको सम्पत्तिको ववरण सम्बन्धित स्थानीय तहले अभिलेख राखी तीस दिन भित्र प्रदेश सरकार समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त ववरणको संरक्षण तथा व्यवस्थापन प्रदेश सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम पेश भएको सम्पत्ति ववरण प्रचलित कानून बमोजिमको छानबिन वा अनुसन्धान प्रयोजनका लागि बाहेक गोप्य रहनेछ ।
- तर त्यस्तो ववरण पेश गर्ने सदस्यले स्वेच्छिक रूपमा आफ्नो सम्पत्तिको ववरण सार्वजनिक गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन ।

95. आचारसंहिता बनाई लागू गर्ने : (१) स्थानीय तहले आफ्ना सदस्य तथा कर्मचारीको ला ग आचारसंहिता बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको आचार संहितामा अन्य वषयका अतिरिक्त निर्णय प्रक्रियामा निजी स्वार्थ वा हकहित जोडएका वषयमा संलग्न हुन नहुने, पारदर्शी, जवाफदेही कार्य प्रक्रयाको अवलम्बन गर्ने, सार्वजनिक सम्पत्तिको दुरुपयोग गर्न नहुने, सार्वजनिक शष्टाचार तथा सुशासन प्रवर्द्धन, एक अर्को स्थानीय तह, प्रदेश र सङ्घको कार्यप्रणाली तथा अधिकारक्षेत्रको सम्मान गर्ने लगायतका वषयहरू समावेश गर्नु पर्नेछ ।
96. काम कारबाही बढेर नहुने : यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखएको भए तापनि गाउँपालिका वा नगरपालिकामा कुनै सदस्यको स्थान पूर्ति नभएको कारणले मात्र गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट भए गरेका कुनै पनि काम कारबाही बढेर हुने छैन ।
97. निर्देशनको पालना गर्नु पर्ने : नेपाल सरकारले संवधानको धारा २३२ को उपधारा (८) बमोजिम दिइएको निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित स्थानीय तहको कर्तव्य हुनेछ ।
98. कार्यपालकाले अधिकार प्रयोग गर्ने : यस ऐनमा सभाले गर्ने भनी स्पष्ट व्यवस्था भएकोमा बाहेक गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट सम्पादन हुने काम कारबाही कार्यपालकाले गर्नेछ ।
99. सम्पर्क मन्त्रालय : (१) स्थानीय तहले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क राख्दा मन्त्रालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।
- (२) स्थानीय तहले प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क राख्दा प्रदेशको स्थानीय तह हेर्ने मन्त्रालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।
100. प्रदेश सरकारको कार्य नेपाल सरकारले गर्ने : यस ऐन बमोजिम प्रदेश सरकारले सम्पादन गर्ने कार्य प्रदेश सरकार गठन नभएसम्म नेपाल सरकारले गर्नेछ ।
101. नेपाल सरकारले आदेश जारी गर्न सक्ने : नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिध बहाल नभएसम्मको ला ग देहायको वषयमा आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ :-
- (क) संवधान र यस ऐन बमोजिम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको अधिकारक्षेत्रको प्रयोग,
- (ख) सङ्क्रमणकालीन सङ्गठन संरचनाको निर्धारण,
- (ग) प्रशासकीय प्रमुखको व्यवस्था,

- (घ) सा वक स्थानीय निकायमा कार्यरत स्थायी कर्मचारीलाई स्थानीय तहमा खटाउने प्रबन्ध,
- (ङ) स्थानीय तहलाई आवश्यक अन्य जनशक्तिको व्यवस्था,
- (छ) चालू आर्थिक वर्षका योजना तथा कार्यक्रमको व्यवस्थापन,
- (ज) आर्थिक कार्य प्रणाली र स्थानीय कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (झ) स्थानीय तहको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था ।

102. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको कार्यान्वयन गर्नको लागि नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

103. खारेजी र बचाउ : (१) स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ खारेज गरिएको छ ।

(२) स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ बमोजिम भए गरेका काम कारबाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ८ को उपदफा (१) को खण्ड (क) को उपखण्ड (१) सँग सम्बन्धित)

हिमाली, पहाडी तथा भत्रीमधेश र तराईका जिल्लाहरूको ववरण

(क) हिमाली जिल्लाहरू	(ख) पहाडी जिल्लाहरू	(ग) भत्री मधेशका जिल्लाहरू	(घ) तराईका जिल्लाहरू
१. ताप्लेजुङ	१. पाँचथर	१. उदयपुर	१. झापा
२. संखुवासभा	२. इलाम	२. मकवानपुर	२. मोरङ
३. सोलुखुम्बु	३. तेह्रथुम	३. चतवन	३. सुनसरी
४. दोलखा	४. धनकुटा	४. सन्धुली	४. सप्तरी
५. सन्धुपाल्चोक	५. भोजपुर	५. नवलपरासी	५. सराहा
६. रसुवा	६. ओखलढुङ्गा	६. दाङ	६. धनुषा
७. मनाङ	७. खोटाङ	७. सुर्खेत	७. महोत्तरी
८. मुस्ताङ	८. काभ्रेपलाञ्चोक		८. सर्लाही
९. डोल्पा	९. नुवाकोट		९. रौतहट
१०. जुम्ला	१०. धादिङ		१०. बारा
११. मुगु	११. भक्तपुर		११. पर्सा
१२. हुम्ला	१२. ललितपुर		१२. रूपन्देही
१३. का लकोट	१३. काठमाडौं		१३. कपलबस्तु
१४. बाजुरा	१४. रामेछाप		१४. बाँके
१५. बझाङ	१५. गोरखा		१५. बर्दिया
१६. दार्चुला	१६. लमजुङ		१६. कैलाली
	१७. तनहुँ		१७. कञ्चनपुर
	१८. कास्की		
	१९. स्याङ्जा		
	२०. पर्वत		
	२१. म्याग्दी		
	२२. बाग्लुङ		
	२३. पाल्पा		
	२४. अर्घाखाँची		
	२५. गुल्मी		
	२६. रुकुम		
	२७. रोल्पा		
	२८. प्युठान		

	29. सल्यान 30. जाजरकोट 31. दैलेख 32. डोटी 33. अछाम 34. बैतडी 35. डडेल्धुरा		

अनुसूची-२
(दफा १४ सँग सम्बन्धित)
सपथ ग्रहणको ढाँचा

म मुलुक र जनताप्रति पूर्ण वफादार रही सत्य निष्ठापूर्वक प्रतिज्ञा गर्छु/ईश्वर/देश र जनताको नाममा सपथ लन्छु क नेपालको राजकीय सत्ता र सार्वभौमसत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको नेपालको संवधानप्रति पूर्ण वफादार रहँदै गाउँ कार्यपालकाका अध्यक्ष/उपाध्यक्ष/सदस्य, गाउँ सभाको सदस्य, नगर कार्यपालकाको प्रमुख/उपप्रमुख/सदस्य, नगर सभाको सदस्य, जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुख/उपप्रमुख/सदस्य, जिल्ला सभाको सदस्यको पदको कामकाज प्रचलत कानूनको अधीनमा रही, मुलुक र जनताको सोझो चताई कसैको डर नमानी, पक्षपात नगरी, पूर्वाग्रह वा खराब भावना न लई पदीय गोपनीयता कायम राखी इमान्दारीका साथ गर्नेछु ।

नाम :

.....

मति :

.....

सही :